

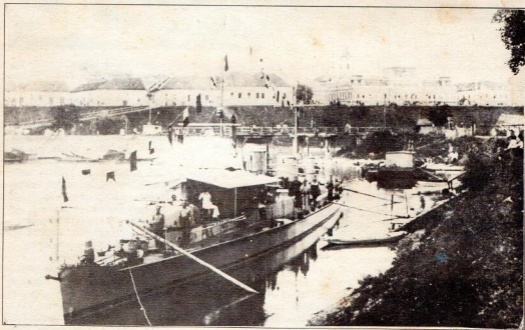
BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és környezetvédő lap

1991. október

II. évfolyam 9. szám

Ára: 18,40 Ft

HADIHAJÓK

A DUNÁN (ÉS BAJÁN)

Az Osztrák-Magyar Monarchia idejében a „Cs. és Kir. (Császári és Királyi) Dunaflojtilla” közös haditengerészetünk része volt, egészen a világháború végéig. Békéidőben a flottilla bázishelye (parancsnoki törzse és ellátó raktárai) Budapesten volt, a háború (az első világháborúról van szó) alatt ez kezdetben Zimonyban, majd Brodban volt, és az őszó egységek 3 harcászati egységre (a Dunai-, Pancsovai- és Száva csoport) tagolódtak. Résztvettek a szerbiai és romániai harcokban, sőt néhány őrnaszád a cári Oroszország összeomlása után (tengeri úton) Oroszország néhány folyóján is teljesített szolgálatot. (Ukrajna megszállásában az Osztrák-Magyar Monarchia 6 hadosztálya vett részt.)

A Monarchia 1918 októberi „összeom-

lása” során IV. Károly császár és király a haditengerészethez intézett utolsó „hadparancs”-ában a tengeri flottát a megalakuló Horvát Államnak adományozta, míg a dunai flottillán Ausztriának és Magyarországnak kellett osztoznia.

Az összeomláskor a Dunai Flottilla (a Bodrog kivételével) Budapesten állomásozott, és a következő egységekből állt: 9 monitor, 8 őrnaszád, 55 különböző úszó egység, köztük egy zsákmányolt orosz tengeralattjáró. A flottilla a Magyar Köztársaság, majd a Magyar Tanácsköztársaság tulajdona lett. Már kezdetben a nem magyar tiszteket, altsztréket és a legénység tagjait elbocsájtották, illetve leszerelték.

A belgrádi egyezmény (Diaz-féle

felvétel a 2. oldalban

folytatás az 1. oldalról

gyevisztinet) alapján a Dunai Flottilla nagyrészét az S.H.S. Királyságnak (Szerbia-Horvátország-Szlovénia) kellett átadni. A megmaradt néhány egység (aknarakók) Uszódnál teljesített őrszolgálatot. Szerepet játszottak az ellenforradalmi eseményekben (1919. jun. 24.), majd ezeket is át kellett adni Jugoszláviának. A szerbek az átadott hajókat Újvidékre vontatták.

A Horthy Miklós altengernagy (mint a Magyar Királyság kormányzója) által 1920-ban felállított „Dunai Hadihajós Parancsnokság” Óbuda székhellyel szerveződött, s csak néhány kisebb úszó egységgel rendelkezett. Igyekeztek a járműjavítóból szerelésjavítás alatt álló egységeket (melyek elkerülték az Újvidékre való elvontatást) miképp hadrafoghatóvá tenni. Elsőként (1920. aug. hó) a „Baja” gőzöst helyezték üzembe, majd (Újvidékről) visszakaptak 4 őrnaszádót folyamrendészeti célra (nehézfegyverzetektől megfosztottan!)

Az antant hatalmak nem engedélyezték a dunai hadihajózat a Magyar Királyság honvédelme számára. A hadsereg létszámát is 35.000 főben maximálták. Ezért a honvédelmi minisztérium más címen szervezte a folyamerokeket: Árvédelmi Folyamórság (az úszó egységek számára) és Árvédelmi Őrség. Ez utóbbiak tulajdonképpen műszaki alakulatok voltak, így pl. A 4. Árvédelmi zászlóalj (állomáshelye Baja, laktanyája a Kőlcsey F. u. volt kishuszár laktanya, később a 20/III. gyalogzászlóaljé), amely a M.Kir. IV. (Pécsi) Vegyesdandár rejtett utászalakulata volt. Az árvédelmi alakulatok nem számítottak be az engedélyezett (és kezdetben szigorúan ellenőrzött) 35.000-es létszámba!

E sorok írója a 20-as évek végén 30-as évek elején a Haynald-utcabán (ma Tánccsics M. utca) lakott szüleivel. Házuk ablakán kinézve (a szép kürtszóra felfigyelve) gyakran látta a „tengerészsapkás” zöld bukaruhás katonákat, a hátsórind („borju”) oldalára felerősített hosszú nyelű ásovál maszfrozni a vaskuti-uti (Bara) gyakorlóterre. Az egyes századokat „lovás-tengerész” (százados) parancsnokok vezették.

Az úszó egységek tavasztól őszig Baja térségében tartózkodtak nyári gyakorlaton. Mégpedig a Duna-híd felett a bal parton. Éles lövéseiteket (ágyú, gépfegyver) meghatározott napokon tartották, a Rezéti-Duna ág felük (akkor még) szembeni vizén a tőlük kb. 5 km-re lehorgonyozta-

tott bójákra, hajóutánzatú célokra. Ilyenkor reggel 6-tól kettőig az erdszeknek, fagyújtóknek és minden ottlakónak a lövészet irányába eső környéki tanyáit, nyári szálláshelyeit el kellett hagyni. Egy epizód. Egyik alkalommal már „tüzet” vezényelt az ágyuknak az elsőszűz, amikor észrevették, hogy a tiltott területen levő egyik kunyhóból kéményfüst száll az ég felé. Goldring bácsi megunta, hogy minden nap — több napon keresztül — bejőjön Bajára, majd este visszamenjen a halásztanyára. Nosza, azonnal „rocsd” ment érte. Az öreg csicsát beültették a lakdjába, amit a rocsd után kötöttek. Majd nagy erővel visszaindultak a gyakorlatra felkészült hajók felé. Persze a rocsd nagy erővel ment, rántotta a kis halászcsonakot, melynek hátsó része csakhamar a víz alá süllyedt. Goldring bácsi rémülten kaspakodott csonakja vízből alig kiállló orrázása miatt. Bőríg ázva, nyakig megmerülten, érkeztek vele a hadihajókhöz, ahol „jól letolták” a minden ízében remegő csuromvizes csicsát. Azóta ő volt mindig az első, aki gyakorlatok alkalmával elsőnek elhagyta a célzónát. Nem volt kedve ottmaradni egy kis szalonasütés és pihenés miatt. (Élmesélte Kránitz István, aki akkor folyómér kap, volt, katonai pályafutását mint utász százados fejezte be.) — Ha nem volt lögyakorlat, akkor a hajók a Kádár-Dunában voltak lehorgonyozva. A tisztek a lakóhajón („tanyahajó” volt a „kincstári” elnevezése a legénység részéről) míg a folyamerokek a szárazföldön levő sátorlábortban laktak. A lövészetek kívüli egyéb gyakorlatok (aknarakás és felszedés, stb.) itt történtek.

Az idős bajaiak jól emlékeznek még arra

is, hogy a Dunán horgonyzó illetve gyakorlatozó monitorok az 1920-as években (talán 1923-tól kezdve) az 1930-as évek közepéig minden augusztus 20-án este „beúsztak” a Kamarás-Dunába (amit minden tősgyökeres bajai ma is csak „Sugovicának” mond) egészen a Petőfi-/Pandur sziget fa- majd beton hidjáig, s itt horgonyt vetettek. A hajók kontúrjai jól kivehetők voltak, mert egymás mellé sorban-fűzött elektromos égők (sokszor színesek is (szépen kibővített azt, világítvány sokszor éjfélig is, a bajaikat nagy gyönyörűségére. (Ahogy Budapestten a Lánchid volt így kivilágítva, nekünk legalább augusztus 20-án a sok szép hajó — mondják a nézgelődő bajaiak.)

Azokban az években a M.kir.Folyamórság (mert ez lett később a nevük az árvédelmieknél) minden monitora és őrnaszádja „megfordult” Bajánál a Kamarás-Duna város alatti kiszélesedésében (Téli kikötő), és a Kádár-Dunában. Nevezetesebbek: a Kecskeméti, a Szegedi, a Maros monitorok, a Győr, a Sopron, a Tüzér őrnaszádok, a Csobánc vonathajó (tanyahajó).

A hadseregfejlesztéssel kapcsolatban az árvédelmi folyamzászlóalj még a 30-as évek elején „átműnsült” laktanyáig alakult és a volt kishuszár laktanyából a Duna-híd közelében ujjonnan épített Tűr István laktanyába költözött, s a IV.hadtest (Pécs) 4. utászászlóalja lett. (Ezidőben épült az „Utászatisztai pavilon is” a Jelky szobornál, 1939-ben pedig a HUTE azaz Honvéd Utászatiszták Evezős Egyesülete a Petőfi szigeten.) — Ugyancsak a hadseregfejlesztéssel az 1930-as évek vége felé modernizálták a folyamórság úszó egy-

ségeit (új motorok, gépek, lövegek) és új egységeket (aknarakók, páncélmotorok, stb) is kaptak. A M. kir. Folyamország tulajdonképpen 1 dandárból állt, amely két ezredre (őrmászázad és folyamászázad) tagolódt.

Az I. Folyamzár zászlóalj pótzászlóalj parancsnoksága Baján állomásozott. De 1944-ig több őrmászad és monitor, valamint páncélmotoros és aknáshajó teljesített a Bajai Duna-híd közelében is őrszolgálatot.

Baja nagy „katonaváros” volt az 1940-es (háborús) években. A következő alaku-

latok állomásoztak itt: a 20. gyal. ezred III. zászlóalja, az V. (szegedi) hadtesthez tartozó V. Lévegédelmi tüzérszázta, a IV. (pécsi) hadtesthez tartozó IV. utászászlóalj, a Határőrséghez tartozó 16-os határvasdász zászlóalj. De a bajaiaknak — mint vívizárosi embereknek — a legkedvesebbek a „folyamőrök” voltak. Sok bajai fiatal szolgált náluk katonaielvétek, és a tisztikarban is szépszámmal voltak bajaiak. Bizonyára vannak szép „katonamélekek” Bajáról. Irják meg, és e lap hasábjain szívesen leközzöljük.

1944. október végén (a híd már le volt

bombázva, a város szovjet megszállás alatt) egy kora hajnalban nagy ágyúdörgésre ébredt a város: az Újvidéknél rekedt magyar folyami flottilla „őrt át” Kalocsa felé. 1945-től szovjet folyami flottilla állomásozott Bajánál.

Dr. Lovas György

(A képeket Kránicz Istvántól kaptuk, aki időközben elhunyt. Az egész város nevében búcsúzzunk tőle. Emlékét őrizze ez az írás is.)

A szerkesztőség)

LEVELET HOZOTT A POSTA

RÉGI FÉNYKÉP A RÉGI BAJÁRÓL

A BAJAI HONPOLGÁR szeptemberi számában ismertette „..... lengve int búcsút a kert...” című könyvemet Babitsról s a valamikori Bajáról.

Most a mellékelt fényképpel bemutatkozom. Ime ilyen volt 1925 nyarán egy jelmezes kislány.

Trianon és a szerb megszállás utáni évek sanyarúak, nyomorúságosak hontalanokkal, munkanélüliekkel, vagonokat vesztett polgárokkal, értéketlen nyugdíjakon tengődőkkel.

A bajai ember mégis, mindig megtalálta a kicsi, elérhető örömeit. Így aztán, mikor Pertiss Bruno volt katonatiszt tánc- és illemtanfolyamot hirdetett a Nemzeti Szálló nagytermében, „aki csak szímfittot” a városban, beiratta a gyereket.

Legalább Pertissnek és zongoristájának — akkor még zongoristának, például „mozizongorás”-nak lenni kenyérkereső foglalkozás volt — csertői és miskei Gajráy Sándornak a szezonra meglett a betévé. Igaz, keményen dolgoztak a rekkenő bajai nyárban. A tüdőbajos Gajráy (szegrelvégről rokonom) újra és újra elverte ugyanazt a taktust a lotbló kölöknék, Bruno búcsi összehajtogatta természetes mivoltát, úgy tipegte csepp partnernőivel a polkát meg a cserlszont. Kedvesen, lelkesen csinálták.

A kurzus fénypontja persze a vizsga lett,

jelenet a játékboltban. Mikor a vörösbárony függöny felment, mi kicsik fehérek kartondobozokban álltunk a színpadon, mereven, szempillarezzésen nélkül. Akkor a nagyobbcskák besurantak, mimelték a titkok az éjfél, a varázslatot s mi búbak sorra mozdultunk, eljártuk a jelmeziünknek megfelelő táncot.

Emlékszem, Bekény fivérem Latovits Violával csárdásozott, hetyke magyar legényként, rojtos gatyában, pörge kalappal, labjiba néhány ezüstpitykédjét ma is őrzöm.

Mint a fénykép mutatja, én rokokó dármát adtam. Balettcipőmet, csodás, maradékok paplanbrokátból, régi alszoknyák csipkéséből, virágkötöző szalagból összehajtott ruhámat édesanyám varrta, a szoknyatartó drótkast nagypapám szerkesztette. Csak a parókat kölcsönöztük. Ugyanbizony hol lehetett a huszadik század

elcjen Baján rokokó parókat kölcsönözni? Fogalmam sincs róla.

Nagypapám mondása, — továbbadom minden fiatal barátomnak — hogy nincs lehetetlenség, csak tehetetlenség.

Partnerem, a térdnadrágos lovas Milasin Micu volt, sötét szemű, sasorrú ifjú úr, perse elemista. Jobban szerettem volna Cserba Jancsit, szégyenlősen meg is említtem. Jancsi azonban szőke, szeplős és vigyori kétére a bohóc szerepét kapta, mit lehetett tenni...

Minden remekül ment. Siker szülőknék, gyerekeknek, táncmestereknek, zongoristáknak. A tárt ablakokon át szunyograjok jöttek, otthon a délről maradt paprikáskrumpli várt. Ki tördőött ezzel a játékkal...

A Sugoica felett ragyogtak az örök csillagok.

Hiszem, hogy az, aki az újvárosi utcában táncol, aki a nyolcasban evez, aki csak a munkája után siet a Fő-téren, az is látja a mai gondok-bajok ködén át ezeket a csillagokat.

ELŐZETES ÉRTESETÉS A PÁNEURÓPAI UNIÓ ELNÖKÉNEK BAJAI LÁTOGATÁSÁRÓL

Az ősz folyamán, november 1-én dr. Habsburg Ottó Bajára érkezik. A Páneurópai Unió elnöke részben a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (KÉSZ), részben a polgármester meghívására, egy ötnapos délmagyarországi út egyik állomásaként keresi fel városunkat. A két napra kiterjedő

folytatás a 4. oldalon

folytatás a 3. oldalról

program a magyarországi látogatás központi eseménye. Elemei több kezdeményezés együtteséből álltak össze.

November 1-én 18 órakor az Elnök a városháza nagy tanácstermében találkozik a KÉSZ vezetőségével, továbbá a hajdan Baján működő IV. Károly cserkészcsapat mintegy 40 öregcserkészével. Az este folyamán megtekinti Bartos Endre szobrászművész gyűjteményes kiállítását is.

A következő napon dr. Habsburg Ottó megjelenik a barátok templomában 9 óra-
kor tartandó istentiszteleten, melyen a város és négy környéki falu 200 cserkésze vesz részt. A misét követő ünnepség keretében avatásra kerül sor: az Elnök szalag-

gal díszíti a Jelky András (egykor IV. Károly) cserkészcsapat ereklyeszámba menő, több évtizeden át megőrzött zászlóját. Fél-tizenegykor a pártok házáinak nagytermében a KÉSZ rendezésében előadást tart, melyben Magyarországnak a jövő Európájában betöltött szerepéről szól. Az előadáson való részvételért dr. Dankó László kalocsai érsek is jelezte. Mint ismeretes, dr. Habsburg Ottó az európai szellemi örökség oszthatlanságának már akkor egyik propagátora volt, amikor ez a fizikai fenyegetettség veszélyének vállalásával járt, mikor Thomas Mannhoz, Einsteinhez vagy a magyar Neumann Jánoshoz hasonlóan — a náciizmussal — ő is az Újvilágban kényszerül menekéket keresni.

12 órakor emlékmű-leleplezésére kerül sor a Sugovica Hotel előtti parkban. A Bartos Endre szobrászművész alkotását hordozó térplasztika avatása történelmünk egy négyévszázados korszaka lezárásának állít emléket. Ez év november 7-én lesz 70 éve, hogy IV. Károly és Zita királyné a Glowworm fedélzetére szálltak Baján, hogy Madeirára távozzanak. A városunkhoz fűződő történelmi esemény emlékeztére Bartos Endre plakettet készít, továbbá megjelenik dr. Dániel József főiskolai tanárnak az 1921-et megelőző hat év történéseit ismertető könyve. A plakett előjegyzésének lehetőségéről szóló közlemény a Bácskai Naplóban jelent meg.

Rendezőbizottság

A DÉLIBÁBOS HORTOBÁGYON RIZSÁT TERMELTEK A RABSZOLGÁK

A délibábos Hortobágyon a Keleti- és Nyugati főcsatorna létesítésével a halastó megnagyobbodott, vízbősége megnövekedett és a „szocializmus építése” során nagy jelentőséget kapott.

Az árválányhajás pusztaságon mintegy 20.000 katasztrális hold vízzel elárasztott szikesen a világ egyik legészakibb rizstermő vidéké jött létre az 1950-es évek elején.

Rizsföldeket a gyér lakosú külterületi lakott helyek — Ornópuszta, Ebes, Tedej és más puszták — mentén telepítették. Ezek lakói nem tudták e hatalmas rizstulajdonnyal megmivelní. A jó termés pedig csak gondos munkával volt biztosítható, ezért a Bánháalmi Állami Gazdaság Ornópusztai egységének zöldbárai úgy döntöttek, hogy az illetékes „Hatósághoz” fordulnak „szorgos” munkáskezeket kérve.

Kérésük természetesen meghallgatásra talált a „Hatóságok”-nál és a kérelem eljutott a Duna-Tisza közén a határászabán fekvő községekbe is, ahol az Á.V.H. közreműködésével rövid időn belül összezárták azokat a családokat, akik jelenléte nem volt kívánatos a Jugoszláv határőrzetében, a Titó láncoskutyáit, kulákokat és osztályidegeneket. Ezekre gondoltak, amikor a rizsföldek megművelésére toboroztak munkásokat.

1950. június 23-ról 24-re virradó éjjel 1—2 óra között a rendőrök és Á.V.H.-sok az összezárt családokat Hercegszántó felé bocsátották. A családfejt bekiáltották a Tanácsházára, hogy aláírassák a „munkaszereződést”.

Az internálás indoklása: „Pizskos Titóis-

ta, délszláv diverzáns”. A nőket „dologtalan fürdőskurvák”-nak titulálták.

Az ébresztő a következő családokat érintette:

Hercegszántó:

Mojses György és neje, kiszagda országgyűlési képviselő, Szaboljev József és neje, Tomasev Vitályos és neje, valamint 4 éves Mária nevű leányuk.

Vöd János vegyeskereskedő és neje, valamint Veronika, Imre, Ilona gyermekei. Mojses Rozália, aki a tábortan meghalt. Ugyancsak meghalt Kamrőpusztán Mojses Györgynek.

Dávod:

Id. Kovarik Mihály bognár és neje, ifj. Kovarik Mihály, aki a tábortan meghalt. Id. Szloboda Imre és neje, aki a tábortan meghalt. Ifj. Szloboda Imre. Teszark Józsefné, szül.: Velin Mária. Férje a begyűjtéskor nem tartózkodott otthon, így ő megmenekült. Az asszony terhes volt és a tábortan szülte meg gyermekét. Ő is internált maradt.

Csatalja:

Kocsis Gergely, Barna (Brandt) József kocsmáros, Brandecker Márton és neje, valamint Teréz lányuk. Öze Merker Vendeléné, aki a tábortan meghalt. (Szül. 1874). Hedrich János lakatos és neje. Pfaff Éva. Krisztinann Péter és neje, Wohlfardt Margit Molnár (Müller) Lőrinc és neje. Molnár Lőrinc ekkor a község bírója volt. Heinrich Józsefné. Kocsis Gergely kivételével valamennyien német nemzetiségűek voltak.

Nagybaracska:

Élő János és neje, Horváth Péter és neje, József és Mária gyermekeikkel. Id. Kocsis

József és neje, valamint ifj. Kocsis József és neje. Ők voltak a község 3 legnagyobb adó fizetői.

Bátmonostor:

Mészáros József és neje.

Bácsszentgyörgy:

Dara Imre és neje, leányukkal Erzsébettel. Horvai (Helovics) Márton kocsmáros és neje. Horváth György és neje.

Gara:

Karagity Gyula és neje; Béres Józsefné, szül.: Karagity Paula, aki a tábortan meghalt. Karagity Antal és neje, lányukkal Rozáliával. Turi Tamás és neje. Özv. Heinrich Józsefné (szül.: 1879). Kubatov István és neje, lányukkal Máriaival.

Vaskút:

Özv. Égi Mártonné fiával, Égi Ferenc orvostanhallgatóval. Ő volt a tábortan ovosa. Reile Gábor vegyeskereskedő és neje.

Bácsborsód:

Id. Csizmadia Sándor katonatiszt és neje, valamint Sándor hadapród, András gyermeke. Igaz György főhadnagy és neje, aki hazatérése után öngyilkos lett, valamint Péter és Emese gyermekei. Martinetz György, Mária és János gyermekei. Id. Schadt József nagyszalontai páncoles ezredes és neje, valamint Erzsébet és József gyermekei. Kovács Menyhért és neje.

Bácsbokod:

Ispanovics József és neje, valamint Etelka gyermekük és Ispanovics Márton (1880), József édesapja. Mester Ferenc, volt csendőr és neje. Pászternyák József és neje. Stigmon János. Özv. Ódor János-

né (szül.: 1874) meghalt a táborban. Feigl József és neje.

Bácsalmás:

Petrekánics Máté nejevel és 3 gyermekével. Petres István és neje Teréz gyermekükkel. Vukovics Máté neje Ipolya és Magda gyermekekkel. Kormány Péro és neje. Bozó József és neje Erzsébet, Gizella és József gyermekekkel. Csöke András és neje Etelka, Veronika, András, Sándor gyermekekkel és Csöke Ágnes, Harsányi (Harold) Ádám borkereskedő és neje. Özv. Hutter Jánosné (szül.: 1882), Horányi (Harton) Antal fűszerkereskedő és neje tanítónő. Kardos Lajos boromíves kereskedő és neje, aki a titokban őt meglátogató fia ölelő karjai között lelthe halálát a táborban. Kardos Ipolya. Reményi (Lohreiter) Mihály vendéglős és kereskedő nejevel. Özv. Czimmer Jánosné (1887), Reményi Tibor. Réfl István korcsmáros és mézsáros, meghalt a táborban és neje. Imgrund Mátyás (szül.: 1860). Meghalt a táborban és neje, aki szintén meghalt a táborban (szül.: 1863). Istvánfi (Imgrund) Gyula. Hegedűs István korcsmáros meghalt a táborban és neje, aki szintén meghalt a táborban. Sente Simon és neje. Sente Máté és neje.

Csikéria:

Barcsák János. Barcsák Pál és neje, Erzsébet lányokkal. Kubatovics Vince és neje. Kubatovics Gábor és neje. Kuluncsics Béla (szül.: 1950) családtag. Kuluncsics Szilveszter és neje, Anna gyermekükkel. Gyutich Mártonné és neje, József és Katalin gyermekekkel.

Katymár:

Kormány Mihály és neje, Anna lányokkal. Batinkov János és neje. Batinkov Lőrinc meghalt a táborban és neje. János és József gyermekekkel. Kondorosi (Kismok) Károly volt csendőr és neje. Nákiy Félix közműves és neje, Antal és Márton gyermekekkel. Petres Péter és neje. Özv. Petres Mikcsáné (1870) meghalt a táborban.

Kelebia:

Hanák Imre és neje, aki a táborban meghalt. Tóth Lajosné és lányai Katalin, Erzsébet. Kovács Antal hivatalnok. Özv. Kovács Antalné, özv. Vetrő Károlyné, Komáromi (Kiefer) Nándor és neje, Gákovics József szőlőbirtokos és neje, László gyermekük. Dusnoi János korcsmáros és neje, gyermekükkel Juliannával.

Kunbaja:

Imgrund János rőfos meghalt a táborban és neje. Csábi József korcsmáros és neje. Csábi József és neje. Özv. Schoblocher Jánosné, id. Stefan Ferenc és neje, Ferenc gyermek. Einwiller Sebő és neje, Magdolna lányokkal, aki a táborban született 1951. Június 19-én Várkonyi Simon nyugd. Kis-

bíró és neje. Tamás Mátyás és neje.

Madaras:

Balla Péterné és leánya Balla Viktória. Hortyán Illés és neje. Hartyáni Pál és neje, Mihály gyermekükkel. Kalló József volt csendőr és neje, gyermekükkel Jenővel.

Mátételek:

Id. Piukovics G. Lajos és neje, valamint G. Lajos gyermekükkel. Özv. Piukovics Gáborné. Piukovics István és neje. Piukovics Boldizsár, ifj. Piukovics I. Antal, id. Piukovics Antal (teljesen vak).

Mélykút:

Bekes Ferenc malomtulajdonos és neje, valamint Gábor, Erzsébet gyermekeik. Id. Csorba Márk és neje, valamint Márk gyermekük. Kiss Béla és neje, valamint Margit, Franciska, Etelka, János, Mária, Béla gyermekek. Lipka Kálmán és neje, Zakupszky János korcsmáros és neje. Dr. Zalánai (Zakupszky) Endre jogász, Bundula János és neje, valamint János, László, Rozália, Mihály, Katalin családtagok.

Kisszállás:

Mikó Etel.

Szarvas:

Burkus Györgyné. Kertész Pál.

Jánoshalma:

Vén István, Vén András, Vén Magdolna.

Tompa:

Cserbentics István és neje, valamint Zoltán, József gyermekeik. Id. Harnath Mihály kereskedő és neje, valamint Mihály tanítóképzés diák. Emma szintén tanítóképzés tanuló, Rozália, Klára gyermekeik. Özv. Harnath Istvánné. Szőke Erzsébet nyugdíjas tanítónő. Kovacscevis Gábor korcsmáros és neje, Ernő gyermekük. Id. Nagy Telesi Imre és neje, aki a táborban meghalt, valamint Imre, Lajos és Teréz gyermekeik.

A vasúti szerelvények Hercegszántóról, Garáról, Bácsalmásról indultak és egybekapcsolásuk után Kormányszág meg sem állt. Amikor a szerelvény megérkezett a célállomásra és a Gazdaság pirostagkönyves vezetői meglátták a jövevényeket (örégek, fiatalok, gyerekek egyenesen), nem akarták azokat átvenni, alkalmatlanoknak találták ugyanis a jövevények zömét a fizikai munkára.

Megindult a kötéllhúzás a „szállítók” és a „fogadók” között, miközben az érkezettek idegesen, kétségbeesve várták sorsuk alakulását. A Belügyminisztérium döntött: Az érkezettek 3 év 4 hónapot előlve a légerban gázolták nyáron a rizsföldet, télen gypapot válogattak, vagy szedték a fagyos földből a répát.

Érkezéskor után két napig egy birkahodályban gyűjtötték erőt a munkára, majd megkapták végleges szálláshelyüket. Ki-

lencvenen egy birkahodályban szállásolták be magukat, melyet előbb ki kellett ganézniok, hogy egyáltalán otthonukká válhasson. A hodálynak azonban nem volt tetője, azt csak az ősz folyamán építették meg maguknak a szerencsétlen „táborlaktók”. Ekkor kaptak ugyanis a Gazdaságtól az építéshez anyagot. 45—45 személy egy búzamazgatóban kapott „komfortos” elhelyezést. Ez egyemeletes épület volt. Akik a földszinten laktak, picceszt is készíthettek maguknak, de az emeletieknek csak rizs-szalma jutott. Ez a többiek egy hodályba költöztek. Ez volt a legjobb lakhely, mert ezen ablak is volt.

A táborban a szokásos vasfegyelem uralkodott. Éhbérrét dolgoztak és keresetükből önállóak voltak. Munkaruhát nem kaptak, abban az öltözékben dolgoztak, melyben ide megérkeztek. 1953 októberben szabadultak.

Míg az elhurcoltak a Hortobágyon rab-szolgáskodtak, otthonukat teljesen kifosztották, ingatlanaitak államosították. Hazaérkezéskor után nem léphetek be a határvezetbe, nem mehetnek haza falujukba, mert nem kaptak belépési engedélyt „büntetett előéletük” miatt. Baján és környékén albréletű keretek és alkalmi munka vállalásával keresték meg mindennapi kenyerüket. Ma az élők szinte valamennyien a létminimum alatt tengődő kisnyugdíjasok.

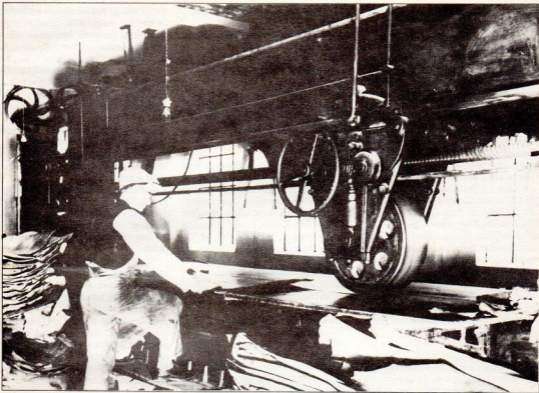
Dr. Vágölygyi Ferenc

RÉGI MESTERSÉGEK BŐRKÉSZÍTÉS

Összefoglaló címet kellett adnom írásomnak, hisz a bőrkikészítés nem egyetlen mesterség kiváltsága volt. Eredete az óskor homályába vész, hisz az első ruhák a vadállatokról lenyírozott bőrből készültek. Egyeszerű kikészítési módok századokig éltek a pásztorok, parasztok kezén. Ilyen volt a „száraz” eljárás, mikor a bőrt megszártították, majd puhára törték. Ezt a módszert még a szűcsök is alkalmazták, s 1750-ben országos rendelet tiltotta ki az így készült szubátok a templomokból elviselhetetlen szaga miatt. A szárazon törést a csavázás váltotta fel.

Kikészítéssel foglalkoztak a tímárok, tobakosok, cserzővárgák, kordovánkészítők,

folytatás a 6. oldalon

bocsorosok, csizmadák, magyar- és német szűcsök. A mesterség kíváncsiakra szívesen választották meg a bőrfajtákat valamint a kikészítési módokat.

Baján 1720-ban már egy tímári is összeírták, 1840-ben pedig tizenkettőt találtak. Ezek 1815-ben kaptak céhszabadalmat, míg a szűcsök már 1700-ban.

A felvásárolt bőroket a vízpartra szállították, s 100—120 darabonként bálákba kötötték, és egy éjszakára a folyóba süllyesztették. A szeremlei vámnál volt a bajának mosóhelye, a Sugovicán, még a század elején is. A nyersbőrnek elég volt egy éjszaka, a szárazat egy hétig is kellett áztatni, 3—4 bála bőr került egyszerre mosásra. Áztatás után kiöblítették a felázott vért és szennyet, majd a parton álló nagy kádakba rakták, és beszórták szappangyökérrel. A „bolhavirág” gyökerét a környékbeli parasztok gyűjtötték és adták el a szűcsöknek, akik összedarabolták, majd megőrölték. A nagy taposókádba 80 birka-bőr fért. Két ember, egy segéd és egy inas vagy egy órahosszat taposta körbe-körbe menve. Így a gyajdból kioldódott a zsíradék. Alapos öblítés után következett a hűsölés, majd a csásvázás. A csásvázó kádban timsótot és konyhasótot oldottak, a bőroket be-

mártották, aztán a bőrs felét meghintették árpapadara és korpa keverékkel, ez bizonyos erjedést idézett elő és gyarapította a bőrt. Naponta háromszor át kellett forgatni. 10—12 napig tartott a csásvázás, majd füves kertben szőrével lefelé szárították. Ezt követte a színelés, vagy kaszázás, a legnehezebb munka, egy ember naponta 15—16 jubhórt tudott megcsinálni a kaszapadon. Ezzel puhították a bőrt, majd következő napon a gyapjút fésülték ki, és klopfolták. Két ember szembenállva, a bőrt kézben tartva, nád-pálcával porolta. Egy nagyot, két kicsit ütöttek, a ritmusból az jött ki, hogy „fe-ke-te Ka-ti-ca”. Most már csak festeni kellett. Régen azt is növényi anyagokból állították elő. Leginkább dió- vagy eperfataplót főztek ki, s annak levelével kenték át többször is a bőrt.

A szűcsöknek két fajtája volt: a magyar szűcsök készítették a kivarrott subákat, mellényeket — ez a szakma mára szinte teljesen kihalt, s a német szűcsök, akik a finomabb szőrmekeket dolgozták fel, a ma ismertek már ehhez az űghöz tartoznak. A bőrkidolgozást azonban mindketten végezték.

A tímárook mészárosoktól vették a marhabőrt, ők is szabadvízben áztatták, aztán ot-

ton mésztejbe tették, olyanba, mint amivel megszeli szoktak, 4—5 napig volt benne a talpbőrnek való, míg a szőre nem kezdett jönni. Akkor egy domború farönkre fektetve a kopasztókéssel szőrtelenítették. Ezt követte a mésztelenítés, amihez kutya-, galamb- vagy emberi ürüléket használtak. A tímár inasok kötelessége volt a szükséges kutyaumit összeszedni, ezért egy vödörrel és hosszú csipesszel járták az utcákat, kitéve magukat a többi inas gúnyolódásának. A mésztelenítés után újabb mosás következett, majd 6—8 hétig tölgyfakéreg forrázatban áztatták, minden héten erősebb levét ömítettek rá. Ha félig átcsereződött, jött az „ültetés”. Kádba terítették a bőrt és meghintették tölgyfagubacs liszettel, sorjába. A tele kád tetejére deszkát és köveket tettek, gyenge gubacslevet eresztettek rá, és két hónapig így állt. Akkor stószokolóval kisimították, megszártították. Így készült a talpbőr.

Felsőrésznek a finomabb bőroket kutyatölggyával, a boxot árpalevel pácolták, majd cserlőben csásvázták. Szikkasztás után halzsírral, fagygyúval kengették. A fekete festéket házilág állították elő: árpalevel erjesztette, ebbe minden ócska vasdarabot bedobáltak, 8 nap múlva fekete festék lett belőle. Bőrszönylével aláfestettek, ha beit-

ta, akkor a vaslével. Ha a festéket marhavérrel vagy ennyivel keverték, attól fényt kapott a bőr.

Mint ebből a vázlatos áttekintésből is látni lehet, a bőrkidolgozás nem volt egyszerű mesterség. Ráadásul elég kellemetlen „illatokkal” járt. A lovak nehezen viselték, ezért öszvéreket használtak a bőrtszállító kocsihoz. Az emberek viszont kénytelenek voltak elviselni.

A tímárházakat messziről meg lehetett ismerni jellegzetes magas padlásáról, rásos szellőzőjéről.

A tímárokon és szűcsökön kívül a vargák, bocskorosok, eszmadriák is végeztek régen bőrkészítést. A tobakosok, korodavánosok a tímárságból váltak ki, és finomabb bőrekre specializálódtak.

A kikészítés, mint láttuk, időigényes volt, hosszú hetekre tel, mire egy bőr elkészült, közben még naponta forgatni, ellenőrizni is kellett. Sokat könnyített a különféle vegyszerek bevezetése. Nem kellett már utcán, mezőn, erdőn gyűjtögetni, azonkívül a kidolgozás ideje is lerövidült. Ami addig hetekre tellett, most egy nap alatt kész volt. A festéket is minálból állították elő.

Csakhog: valamit valamért. A gyors kidolgozás a minőség rovására megy. Hol vannak már az évekig viselhető, vízhatlan cipők, eszmadák! Mindegyikre az van írva: Gyengén vízálló.

Évtizedekkel ezelőtt szerettem volna hagyományos, oldalt varrott halászcizmát készíttetni Mihályfi mesterrel. Ő volt az utolsó eszmadia Baján, aki készíttette ezeket. Sajnálkozva rázta a fejét: a mai bőrökön nem lehet, nem bírják el a készítés közbeni strapát, a ványolást (nyújtást), áztatást, kifordítást.

Szűcsök még többen is dolgoznak Baján, bár bőrkészítést nemigen vállalnak, tímárvizont már nincsenek az 1940-es években dolgozott még a Korsós utcában Rusits Gábor, de legtovább a kis tímárságból bűrgyárrá fejlődött Sziebert féle üzem az Attila utcában.

Solymos Ede

A PETŐFI KÖR BAJÁN

A Bajai Honpolgár 1990. decemberi számában jelent meg Gergely Ferenc frása „Emlékezzünk együtt” címmel 1956. októberének bajai eseményeiről. A szerző az emlékezés mozaikjainak képeivel a tények és személyek megjelölésével és a feledhe-

tetlen emlékek szubjektív elfogultságával szövege fel a bajaikat, hogy folytassák tovább, egészítsék ki a mozaik lapokat ki-ki személyes élményei alapján. A felszólítás eredménytelen maradt, ismereteim szerint senki nem követte, illetve a lapban nem jelent meg.

Gondolom, hogy G.F. is abban reménykedett, hogy csak azok emlékezhettek, akik átérték az eseményeket, esetleg részt vettek benne, akik tudják ki volt T.P.Z. vagy „K. néni a humanista komcsi”. A vizsgálhatatlanság elgondolkodtató. Érdektelenség? fűlétség? időhiány? vagy mert ma olyan sokan hivatkoznak 1956-ra? Az utóbbiban lehet valami visszatartó, hiszen én is csak felkérésre fogtam tollat, hogy írjak a bajai Petőfi-körrel, mint annak egykori elnöke.

A fiatalabbnemzedéknek ellentmondási-meretei lehettek a Petőfi körrel. A tankönyvek mint lázító, uszító, az „ellenforradalmat” előkészítő szervezetként említik, ha említik. Valószínű, hogy igazuk is volt, csak a forradalom jellegében ellenkező a megítélésük. Úgy is lehetne mondani, hogy az utóbbi évek „békés átmeneti” próbálják megvalósítani, ám a feszültség olyan volt, hogy az nem sikerülhetett. Elsősorban az egyetemeken alakultak meg. 1956. nyarán és kora őszén, ahol gyűléseknek adtak szokatlan nyíltsággal, ösztönzéséggel vitakoztak a megoldandó kérdésekről.

Baján 1956. okt. elején „felülről” kezdődött a Petőfi kör szervezése. Az első megbeszélés a mai Club-Presszó termében volt. Lehetünk vagy 40-en, fiatal értelmiségiek, végzős gimnazisták, tanítóképzősök. Ott volt a város DISZ titkára és a Hafazias Népront képviselője. A felszólalók a pesti körök mintájára a bajai feladatokra aktualizálva változták a megvalósítandókat.

Úgy terveztük, hogy az első nagygyűlést: okt. 24-én rendezzük a Tiszti Klubban. Ekkor jelölték és választották meg engem a Petőfi kör elnökévé.

A nagygyűlés előkészítésében a III. Béla végzős diájkjai segítettek.

1956. okt. 23-án este éppen a másnapi elnöki megnyitót írtam — halk rádiós háttérzenével —, amikor megszokhat az adás, rövid szünet után Gerő Ernő „hires, hihardt” beszédét közvetítették az utcákat előntő pesti „csöcselékéről”. Nem folytattam a írást. Annnyira ismertem a történelmet, hogy következtethesek: másnap nem lesz Petőfi-köri gyűlés Baján, és az országban sem lesz „békés átmenet”. Másnap, (24-én) hívtak be az igazgatói irodába. Két ismeretlen kecskeméti fiatalember kért meg, hogy menjek velük a pártszékházba. Útközben ismerősökkel is találkoztunk, akik azt hittek, letartóztatottak. Ez nem volt időszerű. A városi párttitkár, N.K. — félbeszakítva a város politikai és gazdasági vezetőivel a tanácskozást — külön szobában fogadott, és a bemutatkozás után az volt az első kérdése:

lesz-e Petőfi köri gyűlés este a Tiszti Clubban? Nem lesz — válaszoltam — a fővárosi események után már nem aktuális, már nem lehet csak „vita-estet” tartani.

Felgyorultak az események. Tüntetés a vaskuti lakatnaya előtt. Ott volt a város szinte minden fiatalja. (GF részletesen ír róla, de személyes élményük is sokaknak lehet!)

Petőfi kör-elnökeként lettem tagja a városi Forradalmi tanácsnak. A bajai Forradalmi tanács munkájáról nem ismerem még elemző értékelést. Minden tanácskozásunkról jegyzőkönyv készült. Nagyon elgondolkodtató következtetésekkel lehetett volna beletölteni levonni az utóbbi 35 évben, elsősorban azoknak, akik ellenforradalomról beszéltek. Az adott körülmények között természetesen szélsőséges vélemények is hangot kaptak, de a Tanács és mindenek előtt az elnöke, Dr. Antoni János bölcs, nyugodt tisztelet parancsoló magatartásával visszautasította azokat. Hangsúlyozta, hogy a Forradalmi tanácsnak az a feladata, hogy az adott körülmények között minden emberi életet, anyagi értéket megvédjen, biztosítsa a rendet, és teremtsen lehetőséget a termelő munka újra indításához. Tapasztalataim szerint a város sokat köszönhet Dr. Antoni Jánosnak. (Azon is gondolkodom, hogy a város jelenlegi vezetéseben nincs-e erkölcsi adóssága vele szemben.) Mintha elfeledkeztek volna róla.

Az ismert történelmi események következtében nov. 20-körül a Forr. Tanács „lemondott”. A város új vezetői megköszönték tevékenységünket, kiemelve annak humánus jellegét, külön is méltatták az elnök tevékenységét.

A következő hónapban kezdődtek a kiállítások és letartóztatások. Váltakozó intenzitással 1957. nyarára érték el a tetőpontot. Egy júliusi éjszakán került őrizetbe a Forr. tanács számos tagja és mások is TPZ, KJ... mindet nem lehet felsorolni. Az elnökre csak később került sor. Albérteli lakásomban — a házínémet elmondása szerint — még az élelkmárát is felkutatott utánam, de már messze voltam, Biharban. Oda nem jöttem utánam.

Sokan segítettek. Az állomáson feldobott levelemben (névtelenül) figyelmeztettek, hogy éjszaka ne legyek otthon. Munkaadóm, a Belker. Min. nagyvonalú fegyelmi vizsgálata, kollegium, barátaim. Utólag köszönöm.

Az utóbbi mondatokat már személyes ügynek vélhetném, de mindezek a Petőfi-köri elnöki tisztségéből következtek.

A Petőfi kör Baján csak az első lépéseket tette meg „törvényes” keretek között. Tagjai vagy lehetőségek tagjai már a nagygyűlést tervezett időpontjában merészebb feladatokra vállalkoztak, és lettek 1956. októberének előharcosai a városban.

Boncos Miklós

PRO PATRIA

A hazáért. Micsoda szívet, lelket dobogató szavak, mennyi minden van ebben a két szóban — A HAZÁÉRT — szenvedés, áldozat, dicsőség.

Micsoda öröm lelkesedés és melegség járta át gyermeki szívünket mikor régmúlt ünnepeinken kiscserkészként díszőrséget álltunk iskolánk udvarán felállított kis emlékmű mellett.

Hol vannak ezek az ünnepek, vannak-e, maradtak-e azok a fennkölt érzések a szó — PRO PÁTRIA olvasása vagy hallatára. Miért a visszaemlékezés, miért a kérdés?

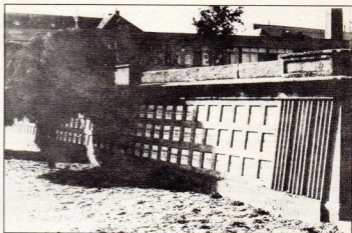
Közeledik a kegyelet az emlékezés a halottak napja. Vajon emlékezünk-e, tudunk-e még emlékezni azokra kik egyik legdrágább kincstüket, életüket adták a hazáért. Megmaradt-e korsztafályon tagjaiban és tudunk-e valamit átadni gyermekeinknek, unokáinknak a hősök iránti tiszteletből.

Szeretném hinni, hogy igen, hogy nem őkik ki gyökeresen belőltünk ezt az érzést az elmúlt közel öt évtizedben.

Arra kérem az olvasót és Baja város minden polgárát, hogy cáfolja meg a kételkedést, fogjunk össze, segítsük azokat kik célul tűzték a megemlékezések méltó fel-elevenítését.

A temetőkhöz járó emberek előtt ismert, hogy Baja város hősi halottjainak nyughelyei, emlékei milyen kegyetlenül elhanyagolt állapotban vannak.

Városunk területén kilenc temetkezési hely van. Ebből ötben nyugszanak hősi halottak. A bokodi úti új köztemetőben közös sírban, a szerb temetőből áttelepített 49 magyar és szláv származásúnak földi maradványai, a Kálvária temetőben 53 sír-

ban az első és második világháború hősei, valamint két 1848-as honvéd. A Rókus temető emlékfalában mintegy 220 név örökíti meg az ott nyugvókat, ezenkívül egyes sírokban is vannak eltemetettek, köztük hét 1848-as. A zsidótemető közelmúltban rendbetett részén mintegy 25 harcos alussa örök álmát. És végül a bajesztiváni külső temetőben, három sírt sikerült felfedezni. Nincs kizárva, hogy ettől többen is vannak. Reméljük a kutatások során sikerül őket is felfedezni.

Az elmúlt öt évtized a pusztulás minden nyomát rajtuk hagyta. Úgy érzem — érezzük a kezdeményezők — hogy itt az utolsó óra amikor még tenni lehet, amikor még tenni kell valamit, hogy a végpusztulást megállítsuk, hogy felújítsuk ezeket a nyughelyeket. Az akarás a felújításokhoz már teremtetek partnereket. Segítőkézséggel vesz részt a helyőrség a Városvédő Egyesület, a Polgármesteri hivatal. Bátor Ferenc alezredes úr helyőrség parancsnok vállalta és utasította az egységek parancsnokait a helyreállítási feladatok elvégzésére, Hommonay Ildikó a terület felelőseként biztosítja a virágok és díszcserjék kiültetését, dr. Szentgyörgy Szabó Tibor elnök a Városvédők részéről vállalta az erkölcsi támogatást, a propaganda tevékenységet, a pártolók — segítők toborzását. Megalakult a Városvédő Egyesület keretében egy „kegyeleti, katonatörténeti” csoport minek tagjai vállalják fel a munkák koordinálását, irányítását.

Hogy mindezekre mekkora szükség van, álljon itt egy nagyon rövid állapot ismertetés. Valamennyi sírt, emlékhelyet több évtizedes elhanyagoltság, gaz és állapotromlás jellemez. Egy példa: a Rókus te-

metőben mintegy 600 négyzetméteren kell elvégezni földmunkát, tereprendezést, majd virág ültetést. 230 névtáblát felújítani, neveket, adatokat átfesteni. Nem kis munka.

Tervek szerint a munkák dandárját szeptember 29-re a végleges befejezést halottak napjára előkészítjük.

Gondolom a fentiekből nyilvánvalóvá válik a tisztelt olvasó előtt, hogy a tervezett felújítás nemcsak munka és idő, de anyagi igényes is. Ez az utóbbi a vállalkozók számára sajnos nagyon is véges.

Mindezekért tisztelettel fordulunk városunk üzeméhez, intézményeihez, polgárhoz: nyújtsanak segítséget a helyreállítási munkálatokhoz annak sikeres végzéséhez és befejezéséhez. Örömmel fogadunk pénzt, de vállalatoktól, üzemből olyan anyagot is amiket a felújításokhoz fel tudunk használni. Várjuk olyan kisiparosok segítő jelentkezését kik vállalnák egy-egy munkafázis elvégzését, segítségét. Tesszük ezt mindannak reményében, hogy a bevezetőben említett őseink, hősi halottaink iránti tisztelet, kegyelet érzése még nem halt ki városunk polgáraiban és vannak talán nem kevesen azok, kik azért némi áldozat vállalásra is hajlandók. Mutassuk meg bajai polgárok, hogy nem felejtettük hősi halottaink tettét és emlékét és az oty régóta a mostohán kezelt nyughelyeiket méltóvá tesszük hozzájuk.

Halottak napján pedig amikor kimennek a temetőbe szeretteik sírjához egy szál virágot, gyertyát vigyenek a hősök sírjaira is bizonyítva, hogy él még a kegyelet az emlékezés.

EGY CSALÁDI VÁLLALKOZÁS TÖRTÉNETE

VII. rész

A sanyargatás időszaka

Apósom — Békei Sándor — a hazafelé vezető útra készülődve ezeket mondta:

- Meglátjátok, otthon mindent rendben találunk. Az üzlet bántatlanul megmaradt, Simonék a lázat megőrizték, az ősszel betakarított kukorica a padlásán és két hízőnk az őlbán mind-mind csak bennünket várnak.

Tisztségünk tudatában nem volt okunk a félelemre. Az üzletben végzett munkáinkkal a város és környéke lakosait szolgáltuk. Ezt szeretnék volna folytatni.

Csicsóból — a hosszú út végén — Bátólól a Dunán evezve a Deák Ferenc zsilipnél léptünk az otthont jelentő bajai földre.

A Zrínyi Miklós utcában Majoros bácsi, ügyes és képzetervező mester és János fia örömmel üdvözöltek bennünket. A Tóth Kálmán tére érve láttuk, hogy az üzlet ép-ségben megvan.

A délutáni órákban értünk haza. Meglepődöttünk egy kissé, mert M. Antal családjával együtt beköltözött a Szt László utcai házba. Magyarázkodni kezdett: csak értékeinket akarták megőrizni számunkra.

A Vörös Órségnek — melyet a kommunista párt a megszállás után azonnal megszervezett — M. Antal is tagja volt. Ők ejtették foglyul és vetették rabságba a „megbízhatatlank” között azokat is, akiket nagyon is megfontoltan azért szemeltek ki, hogy javaikra és pénzükre rátehessek a kezüket.

Apósom — Békei Sándor — letartóztatásában volt valami szokatlan, sunyi alatomosság:

M. Antal — elkerülhetetlen forrásának felütetve — kérte Apósomat: azonnal menjen be a rendőrségre, mert akik az oroszok elől elmenekültek, azokat ki kell hallgattani, hogy távozásuk okairól jegyzőkönyvet vehessenek fel.

- Estére már itthon is lehetsz. — mondta neki megnyugtatóan.

M. Antal tudta, hogy nem engedik el, hogy foglyul ejtik, mert akkor már a ren-

dőrség pincéjében sorstársai közül többen is megkezdtek kálváriájukat.

Az ígértek nem teljesedett. Nem jött vissza esteire és hosszú ideig nem is láthattuk Apát.

December 19-én az esti órákban egy német vadászbombázó a vasdtálmástámadta, de bombái a heves légvédelmi tűz miatt vaktában szórta el. Az egyik bomba az SZTK során Görbe gyógyszerészék háza elé, a másik a Szt László utcában a házunk és Reimann József szabó mester háza között az utcára esett. Szerencsére — hozzáink beszállásolt orosz katonákkal együtt — szinte az utolsó pillanatban „esitünk” be a pincénkbe. Így sérülés nélkül megúsztuk, de a ház utcára néző fala beomlott, az ablakok toktostól a szobába buktak, a tető és az ablakok cserpei az udvart borították. A nagykaput össztörve az udvarra vetette a légnymót, bútoraink, szép hanglemezeink szétszaggatva, össztörve heverték szanaszét. A pincéből előbújva megrendülten álltunk a romok között.

Megpróbáltatásunk leltára még nem volt teljes:

Ennivalónk nem volt, mert Simonék — akikre Apósom a ház őrzését bízta — minden tartalékunkat fölérték, a hűzőket is levágták és mire hazaértünk, „barátainkkal” el is fogyaszották.

Két nappal később — az addigra már gyámfákkal úgy-ahogy megtámogatott kapun dörömbölve valaki beköltözött:

- Békeiek! Békeiek! Menjenek azonnal, mert most rabolják ki a boltjukat! -

Anyósom és feleségem — Irén — futva indultak az üzletbe. Én nem mehettem velük, mert a fiatal férfiaknak nagyon kockázatos volt az utcára menni: ugyanis akkor már a sűrűn kísért hadifoglyok közé az orosz katonák — a szököttek számszerű pótlására — azonnal „besorozhatták” a gyantúlán járókölöket.

Irén meséli:

- Már messziről észrevettük az üzlet körüli csődületet. Nagy volt a „forgalom”. Orosz katonák és az ősszegyűlt városiak tolongva nyomakodtak az ajtón. Egy részük befelé, mások mindenféle árut magukhoz ölelve kifelé törekedtek. A már megrakottan távozók — mohóságukban — válogatás nélkül annyi árut nyaláboltak föl, hogy attól már az utat sem látták. Szerzeményükkel egymásba botolva igyekeztek minél gyorsabban elszelni. Bűntudatot érezve, szorongó izgalmaiban az áru egy része szét is szóródott az utcán, ahol tarka összevisszaságban dobozok,

kölnisüvegek, szemüveglencsék és kerek, orvosi műszerek, sérvköők, lúdtalbetétek heverték szanaszét. Egy szakadt kartondoboz arról árukodott, hogy a megszerzett zsákmányon hazukodva a pingponglabdák is szerte hullottak, s ezeket a szél szárnyára kapva messzire görgötte.

Megjelenésükre a városi zsákmányszerzők megszégyenülve ellillantak. Bementek a boltba, ahol rajtuk kívül már csak néhány orosz katona kotorászott a szét-szórót áru és szétszaggatott csomagolóanyag hulladékhalmai és a pulatok között.

Risztikuséktól egy hátikosarat kaptam, amelybe a rekeszekben tárolt értékes kombinált üvegeket öntöttük, hogy legalább azokat megmentsük a pusztulástól. Akik előtűnik jártak, minden fiók tartalmát a padlóra borították, így a jó minőségű szemüveglencsék a földön heverték. Ezeket mind a kosárba raktuk. Éppen elkészültünk, amikor egy tiszt vezetésével megjelent az orosz őrséget. Az őrpáncsnok megrökönyödve tekintett szét, szitkozódva kizavarta a még ott csellegő katonákat, majd nekünk támadva dühösen kérdőre vont bennünket. Szavaiból semmit sem értem, de azt kérdezhettem, hogy mit csinálunk ott?

Néhány — már általam ismert — kifejezéssel igyekeztem megmagyarázni, hogy a saját üzletünkben vagyunk. Magunkra mutattam, majd az üzletre és mondtam:

- Nás, ponyimajes? Magazin nás. -

Valamit mondott erre, de a közismert jellel is megmutatta, hogy szerinte, mi a tulajdonunk.

Kizavart bennünket a saját üzletünkbe. A már megtöltött hátikosarat sem engedte volna elhozniuk, de tartalmába túrva talán úgy ítélte, hogy azokat az értéketlen „üvegcserepeket”, amiket még össze tudunk szedni — egye fene — magunkkal vihetjük.

- Pásli!... Pásli! Ígyj Damoj! — Kiteszkolt bennünket az utcára, dühösen lerántotta a rolót és őrt állított az ajtóba.

Meg- vagy „felszabadítottuk” bennünket, talán „felszabadítottuk”...

A történethez az is hozzátartozik, hogy az elkövetkező időszakban néhány jószándékú ember bekopogtatott hozzánk és Anyósomhoz fordulva kendőből vagy kis táskákból előlőve az üzletünkben származó árukat tett az asztalunkra:

- Kedves Békeinek! Ott voltunk és szomorúan láttuk, hogyan rabolják ki az üzletüket. Amit lehetett, mi is összeszedtünk,

folytatás a 10. oldalon

folytatás a 9. oldalról

de megőriztük és most visszaszolgáltattuk, mert ez a maguké. -

Az alatt a rövid idő alatt, amióta itthon tartózkodunk, nagy anyagi károk értek bennünket, de mindezek együttvéve sem érinthettek bennünket olyan keserűen mint az, hogy Apát teljesen ártatlanul és már akkor is jellegzetesen galád módon elszakították tőlünk.

Apósom, akit mi sőt a család barátai is csak Apának szólítottak — több kereskedő és iparosársával együtt — a rendőrség pincéjében — minden védekezés lehetőségtől megfosztva — sánykódott. Semmiféle kapcsolatot nem volt vele, s mikor Irén a rendőrségre merészkedett meg merete kérdezni, hogy miért tartják fogságban, nyomdáfestéket nem tűrő, durva hangon elzavarták.

Apósom, őreinek a folyosóról behallatszó félszavairól megtudta, hogy a Szt László utca elejére bomba esett, kétségbeesve érdeklődött felőlünk. Őrzi félvállról odaveték:

- Mit izgul? Senki sem halt meg. -

Az igazságra és annak mindent legyőző erejére vetett hittel embereket kerestünk, hogy segítsenek kiszabadítani Apát a börtönből. Anyámmal felkerestük dr. Györfly István ügyvédet. Feltártuk nehéz helyzetünket, s azt, hogy Apát idézés és vádemelés nélkül fogva tartják, de ennek okát nem tudjuk, sőt érdeklődésünkért meg is fenyegettek, hogy bennünket is fogságba vetnek, ha sokat okvetlenkedünk.

Kértük, adjon tanácsot, mitévők legyünk?

- Nézz kedves Békeimé! Csak azt tudom mondani, hogy férje ügyében nem lehet csinálni semmit. Itt már befogtak kereskedőket, iparosokat, ügyvédekét és egyéb értelmiségieket is. Szóval nagyon sok különböző embert szedtek össze s amíg nem tisztázódik a politikai helyzet, addig jogi úton semmit sem lehet tenni, mert a törvényt is sárba tiporják! -

Elkeseredve köszöntünk el, de nem tudtuk belenyugodni, hogy Apám továbbra is a sorvasztó rabtságban sánykódjon.

Már otthonunk közelében jártunk, amikor találkoztunk Pestuka Ferenc kádár mesterrel, aki jó ismerősünk és szomszédunk is volt. Ő a szocialdemokrata párt tagja volt, olyan ember, aki a politikai életben évtizedes tapasztalatokat gyűjtött. Ipartestületi elnökként is megbecsülést szerzett magának a városban.

Mint fuldokló az erős gerendának, úgy örültünk a Vele való találkozásnak. Ő úgy vélekedett, hogy nehéz helyzetünkben legjobb lenne, ha egy ismert kommunista

fordulnánk, aki talán segíthetne nagy bajunkban.

Régi ismeretsége alapján F. Antalt ajánlotta, akit lakásán azonnal fel is kerestünk. Apám ártatlanságát hangsúlyozva tanácsot kértünk tőle. Ő azonban sajnálkozva tárta szét karját és azt mondta:

- Én nem tudok magukon segíteni. Mit gondolnak? — folytatta valami szent beüvöltéssel — Most amikor ilyen disznóságok történnel nálunk! Megölik a szovjet parlamentereket! Hiszen ez a nemzetközi jog teljes sárbaiprésa. —

Igy hát — hiába alázkodtunk meg — a reménynek ez a gyenge sugara is kialudt. De számíthattunk-e másra attól, ami a „szent” nemzetközi jog megsértésén túl csak felháborodni, de az emberek jogainak napenkénti szétzúzását észre sem veszi?...

Irén meséli:

"Teltek-múltak a napok és megtudtuk, hogy a rabokat átszállították a bírósági fogdába. A sorstársakkal is beszélgetve azt reméltük, hogy az új helyen emberesebb körülmények közé kerülünk. A bíróságban talán felül is vizsgálják a velük történő fogatlanságot és végre hazazengedik Őket. Ilyen találgatásokkal nyugtatgattuk egymást. Anyak is örültünk, hogy a városból való ellurcolástól is megmenekülünk.

Mint hogy a háború zűrzavara vett körül bennünket, a foglyokat otthonról kellett élelmezni. Naponta egyszer vihettünk ételt és annak az egész napi adagot tartalmaznia kellett. Az ételt rendszerint én vittem a bírósághoz. Ez mindig érdekes esemény volt. Itt — a Jelky szobor körül — az asszonyok már kosarakkal, ételherdőkkel, ruhába kötött lábasokkal gyülekeztek és sétálgatva várták, hogy végre kinyíljon a bíróság kapuja, melyet egy vörösőr kívülőröl is őrizt.

A kaput mindig délben nyitották ki. Belül tágas előtér volt. Ide — őt-hat tagú csoportokban — engedtek be bennünket. A fogdához vezető bejáratnál egy vörösőr átvette a nével ellátott ételcsomagokat és „kérbesítette” azt a címzeteknek. Megvárta, amíg megették az ebédet és a vörösőr visszahozta az edényeket. A következő csoportot ekkor engedték be. Az ebédeltetés alatt nagy volt a tolokodás és órákig tartott, amíg mindenki bejutott.

Nagyon szerettünk volna valahogy hírt adni magunkról. Kitaláltuk, hogy levelet írunk és azt gombócba főzve csempésszük be hozzá. Ilyeneket írtunk: Jól vagyunk. Van-e valami kívánságod? Mit fozzunk Neked? Hasonló üzeneteket — a neki küldött papírszeletként — néha Ő is ki tudott juttatni. E csekély kapcsolatnak nagyon örültünk.

Egy napon félrehívott a vörösőr, aki az ebédet átvette. Azt súgta:

- „Tudja Békei lány? A maga Papuját addig nem fogják kiengedni, amíg maguk nem adnak pénzt.” -

Ez a közlés meglepett. Tapasztalatlan naivsággal meg is kérdeztem:

- Miért kell nekünk pénz adni és kinek?

- „Jaj kinek kell? ... Kinek? Nem tudja elképzelni? Hát a Pártnak.” -

- A pártnak? — néztem rá csodálkozva — És hát... hát ... ki az párt? Hol van, hol lakik az „Párt”, akinek a pénzt át kell adnunk? -

- „En csak azt tanácsolhatom: járjanak végre a dolgunk, akkor majd kijönhet a Papúja.” -

Feszült izgalommal, de tanácstalanul siettem haza és elmondtam, hogy pénzt kell adni és a pénzt a „Párt”-nak kell adni. Meg kell keresnünk azt az embert! -

Sokat tanakodtunk, mert annak akartuk adni a pénzt, akinek módjában állt Apa kiszabadítása. Másnap délben én szólítottam meg a vörösőrt:

- Tessék mondani! Kinek kell adni azt a pénzt? -

Nagy szemeket meresztett rám. Mintha csak azt mondtam volna: milyen nehéz fejdék ezek, ha még ezt sem tudják. Aztán félrevett és titokzatosan, súgva mondta: - „Hát L. András az, a rendőrség vezetője, aki a pénzt elfogadja.” -

Szinte boldognak éreztem magam, mert a „Párt”, amelynek személytelenségével nem tudtuk mit kezdeni, végre valóságos ember bőrében jelent meg.

A pénzt azonban nem lehetett egyszerűen átadni. A vörösőr ugyanis lelkemre kötötte, hogy arrol senki sem tudhat, mert nagy baj lehet abból, ha kitűnődik.

Anyám 5000,- pengőt vett magához és a lakásán felkereste L. András. Nagyon kedvesen és udvariasan fogadta:

- „Mi járásban asszonyom? Tessék parancsolni!” — Egyik lábáról a másikra állva szepelgett, mintha Ő lenne a világ legjámborabb embere.

- Hoztam magammal 5000,- pengőt és ezt a párt céljaira szeretném felajánlani. Kérem fogadja el tőlünk! -

- „Nagyon kedves Öntől. — mondta, miközben látható mohósággal azonnal a pénz után kapott és mint a tolvaj azonnal zsebreavágta.

- „Nyugodjanak meg! A Békei úr még ma hazamegy.” -

Igy volt. Apám hat órákor már nagy „bűnétől” megszabadulva megzörgethette a bombázástól rokkant kapujukat.”

Megdöbentünk, amikor megláttuk. Le-

fogyva, borostás arccal, összeroskadva támaszkodott a kapufélfához. Láthatóan fájdalmi voltak. Ereje végére ért. Könnyezett és első szavai bennünket szólítottak:

- Szörnyű lehetett a bombázás, gondoltam Rátok és féltettek benneteket. Nem történt semmi bajotok? Nem sérültetek meg? —

Megnyugtattuk, hogy mindannyian egészségesek vagyunk és körülfogva betámogattuk. Anyósom a vánszorgót támogatva sírva kérdezte:

- Mit tettek Veled!? ... Alig állsz a lábaidon!? -

Folyton kizokkoltak, véresre verték a talpamat, de most ne beszéljünk erről, majd elmondom. Arra vagyok kíváncsi, hogy veletek mi történt. -

Másnap elmondta, hogy cellájában rendszeresen megkínózták. Mindig ketten voltak:

„Levetették a cipőmet és a zoknimat és hasra fektetve a priccshez szíjazták. Egyikük még a lábamra is ráült. A másik — egy fekete, vad tekintetű, erős testalkatú férfi ordítva kérdezte:

- Mennyi pénz van te büdös fasiszta burzsu?! -

Mondtam, hogy nekem nincs pénzem, mert azt mindig áruvásárlásra kellett fordítanom. Még be sem fejezhettem a mondatot, hatalmas ütések csattantak mezeten talpamon. Ordítanom kellett a nagy fájdalomtól. A vad tekintetű „kihallgatóm” ütlegelt a gumibottal. Minden kínzásomon ő volt a „kihallgató”. Mindig és csak a pénzt kérdezte és csak a pénzt és egyre durvább lett. Tudjátok!? Ez az ember itt lakik az utcánkban, ti is találkozhattok vele.

Verés közben többször is elájultam, de vödörből vizet zúdítottak rám, hogy magamhoz térjek és folytatták! ... és folytatták...”

Utóljára L. András saját kezűleg vert ... ahogy ott feküdtem a priccsre feszítve többször — a fülem mögé — a fejemre is oda-sújtott. Entől mindannyiszor el is ájultam...”

L. Andrást, aki Apósomat kegyetlen vad-sággal kínozta, azonos azzal, aki a pénzt-átvételnél Anyósomat elragadó kedvességgel fogadta. Egyik lábáról a másikkra állva szépelgett és „elragadó kedvességgel” kezelt is csókolt Nekü...”

/Gergely József/
folytatása következik

”AKCIÓ! AKCIÓ! AKCIÓ!”

**ABLAKOK
ERKÉLYAJTÓK
BEJÁRATI AJTÓK
BELSŐ AJTÓK**

TERMELŐI (MŰVI) ÁRON

amíg a készlet tart
a BÉFA Mintaboltban!

Baja, Dömötör u. 6. sz.

Nyitvatartás: 7,30 — 13,30 h-ig
Szombaton zárva

Telefon: 79/24—011/36-os mellék
79/22—393

Telex: 81—205
Fax: 79/24—835

SZÁMOLJON! MEGÉRI!

BAJAI ARCKÉPCSARNOK

CSERMÁK MIHÁLY (1863-1915)

Az uszoki hős honvéd ezredes apai ágon Csehországból származott. Egyik dédapja — Csermák Tamás —, a kocsmáros, a másik — Pirnik József —, a varga mesterséget folytatta. Apai nagypapja Csermák János mészáros volt. Édesapja is a János keresztnevet viselte, a csehországi Presticeben született 1821-ben, (meghalt 1903-ban) és a sertéskereskedői foglalkozást űzte.

Édesanyjának ősei a bátaszéki Hummel, és a dunaszekcsői Kantavéry családokból származtak. Anyai nagypapja Hummel Jakab, a Mohácsiúti délre fekvő Udvar közszőlén, a régi Budapest — Eszék országút mellett bérelt az uradalomtól egy vendégfogadót. Édesapja az Osztrák-Magyar Monarchia területéről, de főleg Szerbiából szállított sertéseket Csehországba. Egyik ilyen útja alkalmából ismerkedett meg a fogadósi lányával, Hummel Annával (1838—1917), akit feleségül vett. Házasságkötésük után — bizonyára megunva a

sok vándorlást — a Belgráddhoz közel eső Zimonyban telepedtek le. (Ez az évszázados, önálló műlra visszatekintő szerzemései helysége ma Belgrád egyik kerülete.) Két év után, 1860-ban városunkba költöztek. 1861-ben megvették az akkori Kaszárnya utca 68. számú házat (régebben Czifrusz Ferenc u. 35., majd Engels u. 46.). Apja Baján a győri Dorner és Mayer tulajdonosok hízaladájának felügyelőjeként dolgozott, majd a helyi Scherer-féle hízaladának lett alkalmazottja. Ez a becsületesség, puritán ember, csak 1894-ben, 73 éves korában hagyta abba a munkát, és 82 éves volt, amikor meghalt. Házasságából hét gyermek született, valamennyi fiú. Sorrendben elsőként Ferenc Zimonyban, aki ugyanott meghalt csecsemő korában. Aztán Gyula, akiből mészáros lett. A harmadiknak Csermák Mihály. Ezután kétévénként következtek Ernő, aki ugyancsak a mészáros mesterséget választotta, János, a fiatalon elhunyt lakatos, Sándor, aki papírkereskedő lett, végül Ferenc, aki a katonatiszti pályát választotta, mint Mihály bátyja. Valamennyien Baján születtek a már említett szülői házban. Ez az épület máig megőrizte 140 évvel ezelőtti alakzatát, kapuja a régi, csupán ablakait cserélték, és homlokzatán történetek változtatások.

CSERMÁK MIHÁLY 1863. június 11-én itt született. A sokgyermekes család nem élt jó anyagi körülmények között, de gondoskodtak arról, hogy tanulni végyó gyermekeiket taníttassák. Mihály a tanítóképző intézet gyakorló iskolájában végzte el az 1872/1875. tanévben a negyedik elemi, majd a helyi főgimnáziumba íraták be, ahol az 1874/1875. tanévben kezdte, és az 1877/1878. tanévben fejezte be a négy osztályt. Ezután a pozsonyi hadapróiskolába került, ahol kiváló növendékként tandíjkezdve részeseült. Hamninchárom évfolyamtársa közül rangban elsőként, és kitűnő minősítéssel fejezte be tanulmányait.

1882-ben, az akkor Budapesten állomásozó pécsi 52. gyalogezredhez nevezték ki hadapró tisztbelyegessé a 19 éves ifjút. Ugyanennél az ezrednél lett 1885-ben hadnagy. Már 23 éves korában felismerték alkalmasságát, ezredsegédtségi kinevezést kapott, és nyolc évén át látta el ezt a beosztást ezredparancsnok, gróf Conti Hugó

mellett. 1889-ben lett főhadnagy. Még hadnagyként elvégezt egy gyalogtiszi lovalótanfolyamot, főhadnagyként pedig hadtest-tiszti iskolát, majd lövésziskolát. 1895-ben mentették fel az ezredsegédtségi szolgálat alól és újból csapathoz került. 1890-ben századosá léptették elő és a hercegovinai Stolac várába került csapatával. Itt három évig szolgált, mint századparancsnok. 1899-ben, saját kérésére, a magyar királyi honvédséghez helyezték át. Sopronba, a 18. gyalogezredhez került századosi ranggal. Néhány hónapos csapatszolgálat után a pécsi honvéd hadapróiskolához vezényelték. Itt tanárként működött 1900-tól—1904-ig. Növendékszázadparancsnok volt, továbbá a fegyverés lövészet, a német nyelv, és a gyakorlati szabályzat oktatója 4 éven át. Szigorú, de jölelki tanár volt. Visszament soproni ezredéhez. A törzstiszti vizsgára készült, amelyet 1906-ban kiváló eredménnyel elvégezt, majd a trencsényi 15. gyalogezrednél szolgált zászlóaljparancsnokként. A honvédelmi miniszterium hívta legkiválóbb tiszti tanulmányútra indította. Őt a Balkánra, a hadseregszervezetek tanulmányozására küldték. Corfu, Patras, Athén, Konstantinápoly és Szófia a voltak útjának főbb állomásai. 1906. decemberében a szegedi 5. gyalogezredhez helyezték. 1908. május 1-től soronkívül őrnaggyá léptették elő. A Déli Kárpátok tövében lévő verseci 7. gyalogezred kerületi tiszti iskolájában tanárkodott a harcászati oktatójaként és különleges beosztású törzstiszt volt a kerületi parancsnokságon. 1911-ben felmentették tanári beosztásából, a pécsi hadapróiskola parancsnokává, november 1-től alezredessé nevezte ki a honvédelmi miniszter.

Az első világháború kitörésekor Pécsről ezredével Baján keresztül vonul a harctérre. Rokonságát és övegy édesanyja a bajai pályaudvaron találkozott vele. A fronton először a marosvásárhelyi 22. székely gyalogezred parancsnoka volt. Ebben szolgált Nagy István festőművész is, aki sokat rajzolt, leginkább katonatársai arcait. Ezután a kolozsvári 75. gyalogezred parancsnoka lett ezredesi ranggal. Rendszeresen küldte bajai rokonságának a harctérről a tábori levelezőlapokat. 16 katonához illoen, a harctéri eseményekről nem írt semmit. Galiciában 28 csatában vett részt. 1914. novemberében kététheti betegszabadságot kapott, amelyet részben Baján töltött. Egy novemberi havas reggelen utazott vissza a harctérre. Akkor látta rokonsága utoljára.

A sokszorta hatalmasabb orosz hadserő betörésétől megremült Ung vármegyének minden bizalma Csermákban volt, mert december hónapban tízser is visszaverte az oroszokat. Ekkor már tisztársán kívül a nép is széles körben „uzsoki vezér”, „uzsoki hős” néven emlegette. Népszerű volt katonái körében, titokban Miska bácsi névvel illették. 1914. december elején az uzsoki hágót védő csapatok egy részét elvonták. Csúpán 5 gyalogos zászlóalj, 3 üteg, és 1 huszárszászad maradt meg a hágó védelmére. A túlnyomórészt idősebb honvéd népfelkelőkkel, és az alig kiképzett tizen-nyolc-húszéves rekrutával háromszor is kiverte az oroszokat a kárpáti szorosból, személyes bátorságáról is példát adva.

1915. január 1-én reggel, Pali névű kedvenc kovács ülte osztaggatta parancsait, katonáinak utolsó rohamot vezényelt. Egy ellenséges golyó eltalálta. Halálkölve a szűkített katonái. A halál abban a helyzetben találta meg, ahol eddig is elérhette volna. Az ütközet végét nem érte meg. Honvédek temették el egy gyengén hantolt helyrelen sírba. Heltette az oroszok kezébe került, mivel a tüdőre döntött. Az orosz parancsnok, Maximov ezredes — aki a kárpáti harcokban ellenfele volt — bátorsága megbecsüléséért lovagiasan katonai pompával újratemetette Hajasdon, a végzettségét megadva számára. Beszédében a katonai erények mintaképűl állította orosz katonái elé. Az a hely, ahol elesett, és eltemették, nem sokára magyar kézbe került. Kárpáti fenyőfából készült egyszerű fakeresztet állítottak sírjára, melyet állítólag orosz katonák faragtak. A sírt az ara járók díszítették és a keresztre plébániatáblát szegtek. Családja elhatározta, hogy hazahozatja. A háborús körülmények miatt fél évig késlekedett, míg engedélyt kaptak. Az exhumálásnál testvérei működtek közre.

Baján hőshöz méltóan fogadták koporsóját a város vezetői és a lakosság. A pályaudvart és az utcákat megtöltötte a gyászolónép. Nagy pompával helyezték örök nyugalomra augusztus 7-én, délután a város által adományozott díszsírhelyen, a Rókus temetőben.

Az országos és helyi lapok akkoriban rengeteget foglalkoztak személyével és hősiességével. Sírjára azt az egyszerű harctéri fakeresztet tették ideiglenesen, amelyet Hajasdon faragtak. Plébániáján ez állt: „Itt nyugszik Csermák János honvédezredes.” Tévesen a János keresztnevet írták rá. Tizennygy év után gránit sírsoz-

lopot állítottak hunyai fölé. Feliratát Tordai Ányos gimnáziumigazgató, irodalomtörténész és író fogalmazta, amely így hangzik: „Pro patria. Itt nyugszik Csermák Mihály m.kir. honvédezredes, dandárparancsnok, az uzsoki hős, ki a Kárpátok védelmében hazájátért áldozta 51 éves életét, 1915. január 1-én. Békén nyugodjál — s fakadjon szebb magyar jövő drága vérd nyomán.” Helyszöke miatt nem kerülhetett rá a teljes szöveg, amely így folytatódott: „Édesatyja voltál katonáidnak. Példája lettél az önfeláldozásnak. Örökméltó hőse vagy a hazaszeretnek. Emlékedet kegyelettel őrizi a magyar föld minden hű fia!”

Nevét a gimnázium falán, a főbejárat melletti márványtáblán is megörökítették, a hazatért 1914—1919-ben elesett többi volt gimnazistával együtt.

1925-ben az alispán és 25 személy javaslatára teret nevezett el róla a város. Ott, ahol szülőháza is van, de érthetetlenül ez a ház már nem lehetett a Csermák tér része.

Az is tervezték, hogy szülőházát emléktáblával jelölik meg és később szobrát állítják a térre. Az elképzelések nem valósultak meg, a tér neve is megváltoztatták 1948-ban. A képviselőtestület ez év augusztus 29-i ülése elhatározta, hogy régi nevét visszaállítja.

És egyik bajai laktanyát és a felsőkereskedelmi iskola 1927-ben alapított cserkészcsapatát is róla nevezték el.

A Türr István Múzeum őrző hagyatékának egy részét. Így pl. A sírjára állított fakeresztet, kardját, amelyre a pécsi m.kir. hadapródkisola jelmondatát vészték: „Beszülletel élünk és halunk.”

A hagyatékát képezik kitérítései is. Pl.: a katonai érdemkereszt, a Ferenc József-rend lovagkeresztje stb., és a hadiékítményes vaskorona-rend, amelyet halála után kapott meg, valamint különböző katonai témájú műveinek kéziratát, de ezek hollétéről nem tudunk.

Emlékének ápolása érdekében különösen sokat tett életében unokaöccse, Csermák Kálmán.

A régi szülőházban laknak ma is unokahúgai, egyik testvérenek lányai, Rózsa (szül. 1912-ben) és Ida (szül. 1906-ban). Idus néni egyszer gyönyörködött kellemséggel, másszor meg ma is gyászoló szomorúsággal emlékezik vissza Miska bácsira, ahogyan a családban is nevezték. Lányka korában sokszor látta az őszes bajszú, csendes szavú, szelíd nézésű, mo-

solygós, társaságban otthonosan mozgó, szilárd jellemű és kötelességtudó, nőtlen nagybácsi, aki a Csermák család feje volt. Beleeszlő testvérei, azok gyermekei és legközelebbi hozzátartozói ügyeibe, de jötevőjük is volt, támogatta valamennyit. Amikor Bajára jött, legutóbbi özvegy Gyula testvére Mészáros Lázár utcai nagy lakásában szállt meg. Itt voltak legtöbbször a családi összejövetelek, édesanyja is rendszerint itt találkozott vele. Anyját nagyon szerette, német nyelven levelezett vele. Ajándékot mindig hozott magával unokahúgainak és unokaöccseinek, akik a családi étkezéseken nem vehettek részt, csak a másik szobából figyelhettek a felndteket. Úgy emlékszik vissza Idus néni, hogy legjobban a borjúpörköltet szerette Miska bácsi, és az étkezések után nem kávé, hanem teát ittak. Ilyenkor a kicsiknek verset illett mondani.

Csermák Mihály ezredes hazánk szabadságért, nyugalmaért és biztonságaért áldozta nemes életét. Rettenetetlen bátorsággal küzdött az orosz tülerővel szemben maroknyi hadával. A magyar katonák egyik nagy példaképe, akinek neve nem törölhető ki a nemzet és a bajaiak emlékezetéből.

Bánáti Tibor

ÖSSZEFOGONÓDÓ MŰLT ÉS JELEN

JUBILEUMRA KÉSZÜL A ZOMBORI KASZINÓ

Jubileumra készül a zombori Kaszinó. Mozgalmas évnaknak néz elébe a zombori Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, amelyet mindenki csak Kaszinó néven ismer. Jövőre, 1992-ben lesz 130 éve annak, hogy az 1858-ban megalakított, német tisztviselők által alapított Manner Gesang-Verrein dalárda, 3 és fél éves fennállása után magyar dalárdává alakult át és Koczki Pál, alispán elnökele alatt, a város magyarjainak első kulturális egyesülete lett, felvéve a Polgári kaszinóegyesület és kaszinói dalárda nevet.

A kaszinói dalárda páratlanul fontos

folytatás a 14. oldalon

folytatás a 13. oldalról

szerepet töltött be a városi és környékbeli magyarság életében, nemcsak a művelődés, de a társadalmi élet színterén is.

Mintegy tavaly, több évtizedes kiesés után alakult meg újra a Kaszinó dalárdája, érdemes volna pár mondat erejéig felidézni a több, mint száz évvel ezelőti múltat, amikor a dalárda, mint jótékonyági egyesület is jelen volt minden szükséges gyűjtési alkalmankor. Így: 1879-ben a szegedi árvízjárvánok javára énekeltek, ugyanabban az évben a mozgósított katonák szűkölködő családtagjainak a megsegítésére, 1881-ben és 1883-ban a zombori színházalap és színtársulat, 1890-ben és 1891-ben pedig a Zomborban létesítendő zeneiskola javára, majd 1908-ban a gyermeknap alkalmából léptek fel és az újsziváci szanatórium javára fordították a belépőjegyekből befolyt összeget. Am vidéki vendégszerepléseik alkalmával is tündököltek: 1875-ben a bajai daledyleget zászlószentelési ünnepélyén léptek fel nagy sikerrel, 1873-ban a szabadkai színházban rendezett daledyletlen, 1876-ban a szegedi dalárúnnepélyen versenyeztek és ezüst vilákkomót nyertek, 1880-ban Kolozsvárban léptek fel, ott voltak 1896-ban a budapesti millenniumi ünnepségeken, 1898-ban az aradi országos dalárdái ünnepélyén, 1895-ben pedig az újvidéki dalárda 25 éves jubileumán.

Az újonnan alakult dalárda valószínűleg még jó ideig nem rajzolhat ki maga elé ilyen magasozs (és főként költségek) terveket és elképzeléseket, azonban jelen van mindenütt, ahol a magyarrak énekek helye van. Így, még a templomokban is fellépnek, az egyházi ünnepek alkalmával ünnepélyesebbé téve az alkalmi szentmiséket.

A színjátszás a múlt század végén inkább a profikra lett bízva. Az amatőr színjátszást a századforduló előtt valamelyest visszazorított a Népszínház akkori építése, ahol leginkább vidéki, profi társulatok adták elő a színpadi műveket. Am a második világháborút követő években, sőt, mondhatni a háború viharai között is, a zombori műkedvelő színjátszóok megállták a helyüket. Sajnos nem mondható el az ez elmúlt öt-hat évre, de ezen a téren is sok tenni és remélhetőleg még többet tud majd tenni egy fiatal, a színpadon otthonosan mozgó, új nemzedék kinevelésével a Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, tavaly ősszel megválasztott, új vezetősége.

A nemzeti tudat már-már szunnyadó állapotából való felrázás a Vajdaságban, a VMDK mellett éppen a művelődési egyesületekre hárítja a legnagyobb feladatot, amit a zomboriak tudatosan, szeretettel és

'Petőfi Sándor'

Kultúregyesület

Zombor

odaadással vállalnak is.

Egy évvel ezelőtt a Kaszinóban még csak 25—30 tagról beszélhettek, ma több, mint 300 regisztrált tagja van az egyesületnek, és számuk folyamatosan növekszik. Ez még mindig kétségbeesítően kevés, ha tudjuk, hogy Zomborban a hivatalos adatok szerint hatezer magyar nemzetiségű él (de valószínűleg ennél lényegesen többen vagyunk magyarok).

A kultúregyesületben, a jubileum alkalmából az egész évadra komoly műsorszervezésre vállalkoznak. Számos helyi rendezvényt és sok vidéki társulat vendégszereplését tervezik. Az idén első ízben, Zombor lesz a Szelesteleky-napok irodalmi részének a rendezője. Ez utóbbi műsor-sorozat felőleli szinte az egész Vajdaságot. Az ünnep megpecsételőjeként egy monográfiát szeretnének kiadni, ami felölelné az eltelt 130 esztendő.

Ha sikerül valóra válni az elképzeléseket és ha igaz az, hogy a múlt becsülése a jövő záloga, akkor ez a Csipkerózsikálmódból felébredt művelődési egyesület gyümölcsöző, a nemzeti és az összközösségi kultúrára nézve, újból képes lesz maradóan értékeket teremteni. Az elképzelések megvalósításág azonban ugyancsak rögös az út, am a vezetőséget, élén Hallai Istvánnal, az elnökkel Kőlcsey aranyértékű szavai vezérik: „Hass, alkoss, gyarapíts!”.

Fridrik Cirkli Szusza

A BÁCSKA HELYTÖRTÉNETÉNEK TUDÓSA

FLACH PÁL

I. rész

CULTOR INSIGNIS HISTORIE LORUM COMITATUS BACSIENSIS SUPERIORIS (A Bácska helytörténetének kiváló kutatója) — áll a 80. születésnapjára készült plakettén. Minden időre igaz ez a megállapítás, melynek keletkezéséről a következőkben még beszélünk. Dr. Flach Pál életműve, tanulmányai és könyvei a szülőföld történeti tényeinek kifogyhatatlan tárházát képezik. Szinte nincs olyan kérdés, melyben a kutató nem fordulhat hozzá eligazításért.

A Bajai Honpolgár szerkesztője szabad kezet adott, hogy a nemrég elhunyt tudós életét és munkásságát egy sorozat keretében bemutassam. Előljárában be kell valanom, hogy a feladatot nem tudom újságról penzumnak tekinteni. Sokan vagyunk, akik halálával és tisztelettel emlékezünk a mindig segítőkész, önzetlen kutatóra. És ez nem csak a tudósnak szól, hanem a szerény, emberséges, bölcs személyiségnek is. Türelemmel viselte, hogy nevét imádozt hazájában kimondani sem volt szabad, és örömmel aggódó sorait, melyben kérdezi, nem lesz-e bajom, hogy írtam róla. (Sok vesztieni valóm nem volt, távol áll tőlem, hogy érdemnek tekintsem)

Úgy gondolom, hogy most bemutatott Flach Pált, az embert és a tudóst, majd egy-egy könyvét vagy tanulmányát. Félreértés ne essék: nem azt, mi a véleményem a munkáiról, hanem azt, hogy a szerző mit ír bennük. Érdemesnek tartom kivonatolni, hiszen e művek nehezen hozzáférhetőek, és némelyt íródtak. Elképzelhető, hogy a tudományos nyelv fogalmait miatt meg német anyanyelvű honfitársainknak is nehézséget okozhat a szövegek megértése. Tervezem, hogy megszólaltatnám azokat a bajaiakat, — így Gáspár Imrét, dr. Kőhegyi Mihályt, dr. Schwalm Pált és másokat — akik őszinte barátsággal viseltetvén Flach Pált íránt — számos emléket őrznek a vele való találkozásokról. Fontosnak tartom ezt, mert tudom: az utánpótlás

nunk következő nemzedéknek kötelességek megtartani a múltat. Ezért választottam motívul Vörösmarty csodálatos mondsát: „A múltat tiszteld a jelenben s tartsd a jövőnek.”

Flach Pál 1907. január 21-én született Vaskúton. Apja **Flach György** gazdálkodó, kiskereskedő végül pálinkafőző tulajdonos, anyja **Christmann Marianna** volt. (A templom közelében álló házat, melyet a vaskútiak Gwelbnek neveznek, 1923-ban építtették a szülők, a régi épület lebontása után.) Gimnáziumi tanulmányait a bajai ciszterreknél végezte 1918 és 1926 között. Ezt követően a szegedi Ferenc József Egyetemen jogtudományból doktorált, 1932. október 8-án. Kezdetben, mint ügyvédjelölt, **Dr. Mojzes János** országgyűlési képviselő bajai íródjában helyezkedette el, majd 1937. decemberben egyesített bírói és jogtanácsosi vizsgát tett. Megnyitotta ügyvédi irodáját. (Érdeklődésként megemlítem, hogy a minden kulturális mozgalomban lelkesen tevékenykedő fiatal ügyvéd a régi zeneiskola (Táncsics u. 8.) hátsó helyiségeit bérelte iroda céljára.)

Ez az az időszak, amikor aktívan bekapcsolódott a politikába, amiért később anyai támadás érte. Előrebocsátom, hogy tudományos munkájának értékeléséhez ennek semmi köze, mégis megkísérlem Flach Pál emlékezetének tisztán való megőrzésére az eseményeket vázolni.

Mindenekelőtt a Numerus Clausus, tehát az I. zsidótörvény bevezetésével kapcsolatban idézek a bajai zsidóság által finanszírozott **Független Magyarország** című napilap 1938. március 30-i számából. Az előzményekről annyit, hogy a Pécsi Ügyvédi Kamara rendkívüli közgyűlést rendezett annak eldöntésére, hogy az említett törvényt bevessék-e.

„Bajáról a negyven ügyvéd közül megjelentek: **dr. Pump Károly**, **dr. Reiner Antal**, **dr. Komor Mihály**, **dr. Rákos József** és **dr. Flach Pál**, akik mindannyian a numerus clausus bevezetésére ellen szavaztak.

„Elégtétellel vesszük tudomásul, hogy ezek a bajai ügyvédek hídek maradtak nagy elődeikhez.

„A kamara tagjainak többsége azonban más véleményen volt és a numerus clausus bevezetésére adta szavazatát.” (Az újság említett száma nem állt rendelkezésemre. Az idézet egy német fordításból való. Előfordulhat szóbeli, de nem tartalmi pontatlanság. G. Z.)

A következőkór így ír Flach Pál **Erinnerungen und Ereignisse** (Emlékezések és események) című könyvecskéjé-

ben. (München 1979.)

1940. nyarán egyik kollégám, **dr. Bacso Emil** megkért, hogy este keressem fel íródjában. Ahogy beléptem, jelen volt **dr. Fischer Jakó** és **dr. Stern József**, valamint az egykori textilgyáros Schön Zsigmond. A tárgya térve **dr. Bacso** megkérdezett, hallottam-e, hogy Baján is megalakítják a Volksbund helyi csoportját. Ez nagy meglepetés volt nekem, hiszen semmit sem hallottam róla.

Dr. Bacso a következőket mondta: Pál, neves zsidó személyiségek megbízásából, mint például **Takács Vilmos** (a Nemzeti, ma Duna Szálló tulajdonosa G. Z.) kértünk ide egy bizalmas megbeszélésre. Kérünk, lépj be a Volksbund helyi csoportjába, s ha úgy alakul, vállald el az egyesület előnöki tisztét is. Ha féged tudunk a helyi csoport élén, biztosak vagyunk, hogy onnan semmiféle antiszemita uszítástól nem kell tartanunk.

Tényként leszögezzük, hogy amikor Flach Pál — egyébként ismert, de itt terjedelmi okokból nem tárgyalható körülmények között vállalta az említett tisztet —, a bajaiak részéről nem voltak a zsidók elleni megmozdulások, sőt inkább részvételt és támogatást tapasztalhattak. Ebben Flach Pálnak is része volt. (Olyan pillanatban írok e sorokat, amikor sokak előtt az a legfőbb érdem, ha valaki nem tett semmit. Az most fel sem merül, hogy a passzív személyiség azért is kimaradhatott mindenhől, mert ostoba volt és tehetésgtelen. Az idő majd meghozza a normális értékelételet.)

Flach Pál volt az, aki kezdeményezte és létrehozta a bajai német polgáriuskolát, ami — bárhogynézük is —, a német gimnázium elődje volt. A nemzetiségnek pedig akkor is, most is joga, hogy anyanyelvét ápolhassa, és tanulhasson rajta. (Az iskola a Dózsa György út és a Kőlcsey utca sarkán álló épület volt, mely ma kolégium.)

„Megelégedéssel állapíthatom ma már meg, hogy céljaimat, ha nem is valamennyit, megvalósíthattam. Egyrészt a helyi csoport részéről nem volt semmi antiszemita uszítás, másrészt létrejött Baján egy állami német nyelvű népiskola, egy polgár, egy óvoda, és egy német diákokothoz — írja Flach Pál az említett könyvecskéjében.

A háború végén, 1945 július közepétől Münchenben élt haláláig. 1947 és 1950 között vezetője volt az **egyházi segélyszolgálat** egyik részlegének. (Beratungstelle für deutsche Flüchtlinge und Ausgewiesene aus Ungarn.)

1951 februárjától 1972. február 1-éig a

Bajor Állami Könyvtár alkalmazottja. Ez idő alatt és ezt követően születtek tudományos munkái. Nem hagyta abba az írást mindaddig, amíg a kör le nem döntötte a lábáról.

A sors különös kegyelme, hogy életem felében azzal foglalkozhattam, amit nagyon szerettem: szülőföldem történetét kutathattam — írta nem sokkal halála előtt. Ritka szerencsés életpálya, mely Flach Pálnak megadatott. Nem tékoztala el a kapott „talentumot”, hanem sokszorosára gyarapította.

Mit tudunk a Szentháromság szoborról? A városi képviselő-testület a legutóbbi ülésén a Béke teret Szentháromság térnek nevezte el. Az idők folyamán a tér a Fő tér, Hetipiac tér és Szent István tér nevet viseldte. Sokan kérdezik, mióta áll itt a szobor, mi a története. A válaszhoz Flach Pál kutatásait vettem segítségül.

Adatok vannak arra, hogy Baján már 1748-ban volt egy Szentháromság szobor, melynek állítási évét nem ismerjük. Egy 1830-as jegyzőkönyv szerint 1750 körül emelték a lakosság áldozatkészségéből. A két különböző adatból arra lehet következtetni, hogy röviddel 1748 előtt emeltették a szobor. Karbantartása a városi pénztárt kötelezték. A szobor egészen 1793-ig a mai városháza előtt vezető utca közepén állott. (A helyről, de nem a jelenlegi épületről van szó.)

A város és az uraság között 1769-ben tárgyalások folytak a szobor restaurálására, ezek kimenetelét azonban nem ismerjük.

A Szentháromság szobor 1793-ig állt a városháza előtt, majd áthelyezték a jelenlegi helyére. Idézek egy egykori iratot: S. Háromság Statuájék az Uraság az utca közepéről, mint Láb alatt való helyről a piácz közepére vittetvén maga költségével fel is alitotta, hogy ott terebébb helye lehessen tiszteletére, melynek meg utjássárrul már rendelkezések is meg voltak téve, de a Város még tsak a kerületét sem árja, meg igazittaitni, melyet az Uraságtsináltott, melynek reparatíójára ha a Város az Uraságot konszeritien akarja nem diculattatik, (akadályoztatik), de az Uraság is azoda a helyen, ahol a régi Statua alatt, már most ott levő hazai kifizetvén Vendégfogadót építend, melyet Arendában adván 300 F. Successive (fokozatosan) többet is érette Esztendeig meg adnak.

A régi szobor helyén 1882-ben újat, „igen díszeset” emeltek. Lent a négy evangélista, fent, karszó obeliszken a Szentháromság csoportja. Nagyrészt a lakosság fedezte a 2900 forintos költséget.

Gál Zoltán

Ezen írás Kosztolányi Károly munkája. A városházán tartott megemlékezésen olvasta fel amit a Kosztolányi Harcos koncepció per elítélteinek találkozója keretében tartottak.

KEDVES BARÁTAIM

Számosan összejöttünk e találkozó alkalmából Magyarországról, Európából és a messzi Tengerentúlról, hogy együtt ünnepezhessük azon eszme indulásának 50. évfordulóját, amelyért életünk egy hosszabb rövidebb szakaszában együtt küzdöttünk s amelyért néhányan közülünk életüket áldozták.

Együtt jártuk az utat ameddig a történelem vihara szét nem szórt bennünket a világ egyéb tájára. Szétszédedtünk de nem vesztettük el egymást, erről tanuskodik az, hogy ma számosan itt vagyunk ezen a találkozón, annak ellenére, hogy sokan nem tudtak eljönni, mert címüket nem tudva nem kaptak értesítést, vagy elfoglaltságuk akadályozta meg őket.

Sokunkat a börtönben töltött évek szoros kapcsolattal fűzték össze, amely az idő és a távolság ellenére is fennmaradt közöttünk, levelezés és látogatások formájában. Baráti kapcsolat fűz azokhoz is, akiket a sors megkímélt a börtön megpróbáltatásától. Azt hiszen mindannyiunk legfőbb gondja volt a vállalatok során, hogy meentsük akiket lehet saját sorunkkal nem törődve is.

Az elmúlt évtizedek a megpróbáltatások évei voltak mindannyiunk számára. Akik itthon maradtak, vállalták az elnyomást, a megaláztatást, s néhányan újból a börtönt is, a nehézségek, a szomorú, de végülis dicsőséges magyar sorsot. Akik elhagyni kényszerültünk az országot, a bizonytalanságnak vágtunk neki, egy ismeretlen világra, ahol mindenki csak önmagára számíthatott. Nekünk nem voltak gazdag rokonaink, barátaink, pártfogók, odakint s legfeljebb egymástól kaphattunk néhány biztató szót a távolból. Újra kellett kezdeni az életet a semmiből indulva, hiszen a rajtunk levőnél egyebet nem hozhattunk magunkkal, legfel-

jebb tudásunkat, munkakedvünket s akaraterőnket. De kemény munkával mindenképpen megteremtette egzisztenciáját befogadó országában.

Itthon is a nagyvilágban is túléltük a nehéz éveket, s most újra ebben a városban, ahol ötven évvel ezelőtt elkezdtük, ünnepelhetjük ezt a jubileumot.

Tekintsünk vissza egy fél évszázad távlatából a múltra s idézzük fel röviden mozgalmunk történetét.

I. rész

1941 december 8-án V Kosztolányi József és V Keszthelyi István megalapították a „Haláléleget”. E szervezet a fiatalokat öbajtotta összefogott azzal a célkitűzéssel, amely megfelelt az akkori általános eszméknek: küzdeni a trianoni igazságtalanság ellen, ha kell fegyverrel is életünk árán is. Ugyanakkor már felmerült egy igazságosabb alapokra épített magyar társadalom felépítésének gondolata is. Tekei Pál miniszterelnök halála után a nemzeti politika egyre nagyobb mértékű jobbratolódása a nemzeti érdekek háttérbeszorulásával, látuk hogy nemzetünk katasztrófa felé sodródik, ami ellenszenvet ébresztett bennünk ezzel a politikával szemben. Az 1944-es német megszállás után, amely elkeresőtlen aláhúzta nemzetünk függetlenségünk elvesztését; nyíltan szembefordultunk a németbarát politikával.

Különbösképpen ellenszenves volt számunkra a német sovinizmusból áthatott Volksbund tevékenysége, s sokszor összetűzésekre is sor került közöttünk s a volksbundista fiatalok között.

A tagok nagyrésze leginkább cserkészekből került ki s az évek folyamán szépen gyarapodott a létszám, a buzgó szervezőmunka következtében. 1944-re tagjaink létszáma elérte a 200-at. Központunk Baján volt, de működtek csoportok Budapesten, Sopronban Pécsen is. A mozgalomunk újsága is volt, amit az akkori idők közkedvelt ifjúsági lapjának a Zászlóknak munkatársa Fülei Szántó Endre szerkesztett Jövő címmel. A lap abban az időben több mint 100 példányban jelent meg.

1944 őszén azután a háború elérkezett Magyarországra területére s október 20-án a szovjet csapatok elfoglalták Baját. Tagjaink közül sokan ragadtak fegyvert, hogy a szovjet megszállás ellen küzdjenek s a háború vihara szanaszét szórt bennünket. Ki otthon maradt, ki nyugaton, ki keleten volt hadifogságban, s néhányan csak hosszú évek múlva kerültek elő a szovjet fogolytáborokból, mint Hegedűs János barátunk, akit már régen holtnak hittünk, mert nem volt hírtünk róla.

A szétszóródással be is fejeződött moz-

galmunk történetének első szakasza, s a ma örömmel átvédzőlöm közöttünk azokat a régi tagjainkat, akik már abban az időben kapcsolódtak be a mozgalomba.

II. szakasz 1946 után

Az orosz megszállással és a kommunizmussal új szakasz kezdődött hazánk és mozgalomunk életében.

1945 novemberében hazakerült Bajára francia fogságból V Kosztolányi József. A cserkészzel azonnal felvette a kapcsolatot, s idejének egy részét a cserkészetnek szentelte. Később mint a ciszter internátus prefektausa is, szoros kapcsolatba került az ifjúsággal, s hamarosan, már 1946-ban megkezdte a mozgalom újjászervezését fiatalokkal leginkább cserkészekkel. A régi kissé már elavult célok most új tartalommal bővültek. A magyarságotudattal a keresztényesség és az igazi szocializmus került a programba. Különösen fontossá vált a mozgalom szerepe 1948-tól kezdve, mikor a kommunista puccs az ország irányítását teljesen a párt kezébe adta. A cserkészetet mint sok mási régi értéket egyesülettel, betiltották, s megindult az ifjúság ateista kommunista s a magyar nemzet érdekeivel ellentétben irányú nevelése. Ezt kellett ellensúlyozni az ifjúság egy részének keresztény magyar szellemben való megtartásával, s új, valóban demokratikus irányú neveléssel. Ekkor vette fel a mozgalom a Keresztényszocialista Magyar Munkásmozgalom elnevezést.

A mozgalom távolabbi célja arra irányult, hogy egy esetleges és remélt változás esetében (ha visszaemlékezünk ez az időszak egybeesett a nyugat és kelet közti hidegháború kezdetével) megfelelően képzett fiatalokkal rendelkezünk abból a célból, hogy egy demokratikus pártot lehessen alakítani, amelyik keresztényszocialista irányelvekkel kívánja volna a választók szavazatait megszerezni, s az ország politikai életében résztvenni.

Mindez természetesen csak titokban történhetett, hisz a kommunista politikai rendőrség minden ilyenirányú tevékenységet éberrel figyelt, s ha nyomán akadt, leslyított annak szervezőire. A feladat tehát nem volt könnyű és veszélytelen. A munka megindult, titkos szervezetek formájában, sejtekben, hogy a hierarchia teljességéig ne ismerjék a tagok, így egy esetleges lebukás esetén a letartóztatások száma lehetőleg minimális legyen.

A sejtekben ideológiai és bizonyos gyakorlati, katonai előképzési munka folyt. Tagságunk soraiban meg lehetett találni a fiatal 12—13 éves fiúktól a felnőttekig minden korosztályt. A mozgalom központja természetesen Baján volt, de ezenkívül Bu-

dapesten, Szegeden, Pécsen, Sopronban is folyt szervezeti munka. 1950 körül volt cserkészlányokból női tagozat is, Gács Edit vezetésével.

Ebben az időben számos hasonló ellenállási csoport működött az országban. (a börtönben láttuk csak igazán milyen sok) Baján a Koppándi ezredes által vezetett Kard és Keresz mozgalom, volt katonákból és csendőrokból toborozta tagjait.

Kosztolányi József kapcsolatot létesített a két mozgalom között, s ugyancsak kapcsolatot keresett más ellenállási mozgalmakkal is.

Ideológiai tanácsadóként két régi ciszterciata tanúrnok Barta Lénárd és Papp Kelemen működött közre.

A mozgalom újságját abban az időben én szerkesztettem Közlelem néven. Ez az újság, amelyik Magyarországon a szamizdat lapok egyik legelsője volt, néhány példányban gépirásos formában jelent meg, hogy idegen kezekbe ne kerüljön, kézzel-kézre adva terjesztették. Ez a munka éveken keresztül zavartalanul folytatódott, s tagságunk létszáma ismét szépen gyarapodott, különösen a tanulóifjúság körében, de munkások is léptek be sorainkba.

Mikor már szépen megindultak a fejlődés útján bekövetkezett az, amit évek óta kockáztattunk. Először a Koppándi féle szervezet néhány vezetőjét tartóztatta le az AVH, s a mi napjaink is meg voltak számolva. 1952 nov. 22. letartóztatták V Kosztolányi Józsefet és Haringás Ferencet. A letartóztatások több hullámban egész 1953 őszéig tartottak, s összesen 35 tagunkat tartóztattak le az AVH, közöttük négy fiatal leányt. A hírbetű kecsméti AVO pincéjében, s a Fő utca 6. emeletén hosszú kínos hónapokat töltöttünk a legprimitívebb körülmények között, a legteljesebb törvénytelen módon, teljes izoláltságba, minden jogi védelem nélkül. Ugyanígyen törvénytelen volt a bírósági tárgyalás lefolyása is. Volt ugyan kirendelt ügyvédje minden vádlottnak, akivel azonban sem tárgyalás előtt, sem utána soha egy szót nem váltottunk, s az ügyet csak a vádirat alapján ismerték az „ügyvédek”. Egyébként sem a bírák sem az ügyvédek nem cselekedhettek szabadon, kizárólag az AVH akaratára érvényesült, a többi csak előre megrendezett színjáték, tragédia volt.

Néhány óra leforgása alatt 6 halált és több száz év börtönt osztottak ki azok a hírbetű vérbírók. A 6 halálra ítéltből ketten, Kosztolányi József és Harcos Lászlón az ítéletet végre is hajtották. A többiek pedig súlyos börtönbüntetést kaptak.

A börtönben elöltözt évek olyan baráti összejövetelt kovácsoltak közöttünk, ame-

lyek testvéri kapcsolatnál is erősebb kötéssel fűztek össze bennünket, amely máig kitartott a világ különböző kontinensein is.

A bajaiak összetartása mindig példás volt, amely kivívta bajtársaink elismerését, sőt csodálatát.

Szabadulásunkat az 1956 októberi forradalomnak köszönhetjük. A forradalom bukása után sajnos szétszóródtunk. Egyrésztünk itthon maradt, nagyrésztünk menekülni volt kénytelen. Ennek ellenére számosan tartottak a kapcsolatot mind az otthoniakkal, mint a külföldön szétszóróttakkal. Itt ki kell emelnem az itthonmaradottak bátorságát, akik ezt a kockázatot vállalni merték. A legnehezebb időkben számunkra nagy erkölcsi támogatást jelentettek ezek a levelek, s nem tudunk eléggé hálásak lenni érte az itthonmaradottaknak.

A Közlelem című kis lapunk is megjelent időnként leginkább körlevél formájában fontosabb évdarabok alkalmából.

Ennek a mai találkozóznak, az 50 éves jubileum megünneplésére, a gondolata már régen élt a lelkemben, s kezdetben úgy gondoltam, hogy valahol Nyugat-Európában lehetne összehozni a találkozózt, legalább a külföldön élő tagjaink között. A jó Isten kegyelméből azonban beteljesült a legszebb álmom, s ma minden elképzelésnél szebben itt Baján ünnepelhetünk mindannyian együtt. 50 év hosszú idő az emberek, sőt még a nemzetek életében is. Történelmi változások következnek be ennyi idő alatt, mint ahogy történt ez Hazánk esetében is. Az elmúlt fél évszázad alatt több mélyreható változás történt, átélünk egy vesztett háborút, három rendszerváltozást, s most végre az idegen csapatok kivonulásával Hazánk ismét visszanyerte szuverenitását.

Az elmúlt év eseményei világosan megmutatták, hogy egykori elképzelésünk nem voltak elérhetetlen álmokképek, mint azt sokan gondolják. Amint várunk az bekövetkezett, s ha ma közeledek, kik itthon maradtakot néhányan bekapcsolódtak a politikai életbe, a közel fél évszázados célkitűzést valósítóját meg legalább részben, s remélhetőleg abban a szellemben, amik akkor hirdettünk, de amely a mai körülmények között is érvényes.

Mi, akik az elmúlt 35 évet Hazánktól távol töltöttük, s nem osztottuk meg az itthoniak nehézségeit, nem vagyunk jogosultak beleszólni a magyar politikába, mindamelllett kötelességünk, hogy a kint szerzett tapasztalatokat az ország javára fordítsuk. 35 év alatt sokkal jobban megismertük a nyugati demokratikus életformát, mint ti, akik direktúrában éltetek. Ennek a tapasztalatnak a hiánya erősen érezhető, s megmutatkozik a kibontakozás nehézségeiben. Ha

tanácsainkkal hasznára tudunk lenni az országnak, úgy szívesen állunk rendelkezésre anélkül, hogy bármit is kérjünk ellenében.

Befogadó országainkban számos kapcsolatot teremtettünk, s ezen országok vezetői és közvéleménye felé hasznos szócsoveit lehetünk Szülőhazáinknak.

A nyugaton élő magyarságnak kötelessége, hogy a nehézségeikkel küzdő Magyarországot megsegítse, s e szempontból anyagi lehetőségei, valamint gazdasági kapcsolatai is hasznosak lehetnek.

Ami pedig a jövőt illeti, annak építése a fiatal nemzedék kezében van. Kiművelt főkre, világlátott értékes emberekre, önzetlen hazafiakra, vagyis új Széchenyiekre van nagy szükség egyek az országnak. Ha a mai fiatalok követik a példát, amit valamikor adtunk, hogy hazánk ügyéért vállalni mertük a nehézségeket, a vesztélyt, a börtönt és a halált is, akkor olyan értékes fiatalok fognak felnőni, akik előbbre tudják majd vinni nemzetünk sorsát. Ha ezeknek a fiataloknak a nevelésében eszméink még közre tudnak egy kicsit működni, akkor valóra válhatnak ifjúkori álmaink, s mi nyugodt lélekkel búcsúzhathatunk az élettől.

AZ 560. SZ. IV. KÁROLY KIRÁLY CSERKÉSZCSAPAT TÖRTÉNETE

A csapatot 1926-ban Unterreiner Károly belvárosi káplán a Római Katolikus Legényegylet ifjú tagjaiból alapította. A magyarországi cserkészcsapatok megalakulása időrendi sorrendiségében kapták csapatnévüket.

A IV. Károly csapatnevét a Bajáról 1921. nov. 1-én Madeira szigetére deportált volt uralkodónk iránti tiszteletből vette fel. A megalakulás évében 25 cserkész a következő évre 130 fős csapatát verbuválódott. A cserkészek iparos- és kereskedőfiatalok (tanulók és segédek) voltak, városok iparosi és járósejti kereskedői lettek. A csapat létszáma a későbbiekben 70—80 fő körül mozgott, míg 1944-ben 25 főre apadt, miután az idősebbeket katonai szolgálataira hívták be már 1941-től folyamatosan. A csapat nevét 1944-ig megtartotta,

1945—1948 között (a magyarországi cserkészzet betiltásáig) az 560-as Jelky csapat nevet volt kénytelen „viselni”, a politikai helyzet megváltozása miatt, de tagjai továbbra is 560-as Károly cs.csoportnak nevezték magukat. A cserkészek a kommunizmus alatt is tartották egymással a kapcsolatot, s 1989 végén Cserba György cserkészparancsnokuk vezetésével újra megalakultak — egyenlőre IV. Károly öregcserkészraj elnevezéssel. A csapatnevet a Szövetségtől most kéri visszaigazolni.

A csapat parancsnokai a következők voltak: 1926—1930 között Unterreiner Károly. (Délbáicskai sváb származása ellenére igen jó magyarérzésű ember volt. Bajáról Budapestre került az ottani egyik Legényegylet élére, majd 1941-től egy dél-báicskai község plébánosa. 1944 október első napjaiban a partizánok felkoncolták. (A következők években a csapatparancsnokok rövid idővel váltották egymást: Máhig Ervin káplán (1931-ben), Barta Lénárd ciszterci paptanár (1932-ben), a „hosszu” Tóth Mihály káplán (1933-ban, az ő vezetésével vett részt a csapat az 1933 évi gödöllői világborenen (Kovács Mihály káplán (1933—1942-ig; jelenleg 85 éves és kananok Kalocsán), Jávor Ferenc káplán (1942—1944-ben, jelenleg 80 éves és bajai főesperes), Hamvas István járásbírósig tisztviselő (1945—1948-ig, ő volt cserkészeinek „A Rajpi”);

1989-től Cserba György a csapat egykori segéd-, majd cserkészisztije, ma cserkészparancsnok.

A csapat igen mozgalmas „cserkészéletet” élt, s évente táborozott is, kezdetben ezek „száraz” táborok voltak, azaz erdei tisztásokon verték fel sátraikat, később ország/részjáró mozgótáborokat és vizitőrás táborokat szerveztek. E táborok közül a nevezetesebbeket említjük csak meg. Az esztergomi tábor 1930-ban. (Mely alkalommal Odeschalki herceg — a Szent Korona Szövetség akkori elnöknője — az egyik őrsi hajó keresztanyai tisztét vállalta, mely hajót a csapat akkor kapta és ott „szentelték fel”. — A bátai u.n. „lánc-tábor” 1932-ben (ezen öt Bajai- illetve bajakörnyéki csapat vett részt, s a csapatátörök láncszerűen helyezkedtek el). Részvétel az 1933-as gödöllői Világ-dzsemorin. Csonkamagyarország Felvidékén (Börzsöny-Mátra-Bükk vidéke) mozgótábor 1935-ben és 1936-ban. Vizi mozgótábor (Esztergom-Baja között a Dunán „Jecsurgás”) 1938-ban, amiért a csapat kerülte parancsnoki dícséretet kapott. Az álló táborokat Kovács Mihály parancsnok és Cserba György cserkészisztizt közösen vezették, a vizi táborokat Cserba György, majd 1941-től Maruzsi László segédisztizt, egészen 1944-ig. (A csapat ugyanis a 30-as évek végén fehér tányérsapkát viselő „vizescserkész csapatát” alakult át.)

A csapat nagysikerű, nyilvános karácsonyi és farsangi rendezvényeket, előadásokat is tartott, melyen szavalatok, színdarabok, jelenetek, énekek, táncszámok váltották egymást. De sikerrel szerepelt e csapat a bajai cserkészek csaknem évente megtartott „cserkésznap”-ján is, főleg az ezeket este lezáró tábortűznél. Tisz-tük közé tartozott, hogy a nagyobb cserkészek „vitték a baldahint” a belvárosi templom körmenetei alkalmával. Résztvettek különböző jótékony célú társadalmi rendezvényekben (pl. gyűjtés a dél-báicskai „átdobottak” részére 1934-ben, minden évben gyűjtés a szegények részére, stb.) Ugyancsak kiemelkedő esemény volt a csapat életében, amikor a többi bajai cserkészcsoporttal együtt Gara-Vaskút község között táboroztak Dr. Gondán Felician ciszterci paptanár, a bajai cserkész intézőbizottság akkori elnökének vezetésével, s a két község fiataljainak bemutatót tartottak a cserkészletről („falusi propagandatábor”). Vagy a „nagy számháború”, amikor is a szegedi kerület cserkészei 1929-ben „számcását vívtak” a bajaiakkal. Heteken át készültek a nagy eseményre, „kémek” járták a két várost, hogy az ellenfél szándékait kikémleljék. Majd a felvonulás és a nagy összecsapás következett. Az elfáradt cserkészek katonazenekar hangjai mellett vonultak be Bajára a játék végén, s a laktanyában csajkákból „baka-vacsorát” kaptak. A számháborúban a sze-

gedi cserkészkerület több mint 700 cserkésze vett részt egyenruhában.

A cserkész egyenruhán csak az „Életmentő-kitüntetés” viselhető. Ezt a csapat tagjai közül heten kapták meg. (Simity Ferenc segédtsízi, Rácz Ernő, Oswald-Ozorai Mátyás, Kubatov Lajos cserkészek, Rédl Viktor cserkészparancsnok, civilben tanító, Kovács István cserkész 1—1 alkalommal, Cserba György parancsok 4 alkalommal.)

Cserkészéletük legkiemelkedőbb eseménye az 1933. május 7-i csapatzászló-szentelés volt. A zászlót a Magyar Szentkorona Szövetség bajai szervezete (elnöke: dr. Dornhoffer Szilárdné, később dr. Bernhart Sándorné) adományozta, a zászlótányt tisztel pedig Zita királyné vállalta. Ő azonban a politikai helyzet miatt nem jelenhetett meg, s ezért őt gróf Károlyi Józsefné helyettesítette. A királyné egy

igen szép zászlószalagot küldött a zászlóra. A zászlót a belvárosi plébániatemplomban dr. Gonszlik Kálmán apátplébános (később pápai prelátus és kalocsi kanonok) szentelte fel, s azon résztvett dr. Tantos Gyula kanonok gróf Zichy Gyula kalocsi érsek képviselőtében, gróf Apponyi András a Szent Korona Szövetség képviselőtében, dr. Borbíró Ferenc polgármester, stb. — Míse után az összes bajai cserkészcsapatok — élen a IV. Károly cserkészcsapat — a dunaparti IV. Károly emlékműhöz vonultak nagy énekzóval, s itt a cserkészek cserkészszolgálatot tettek. Egyébként az ujoncogadalmat minden évben itt rendezték meg.

A cserkészzászlót Palásti cserkészsegédtsízi — rúdjá nélkül — Budapestre vitte még 1944-ben. A háború után Cserba Györgyhoz került vissza Bajára, aki a zászlószalagot is megőrizte. 1990 óta —

miután új zászlórudat kapott — a csapat volt cserkészei ismét a zászló alatt vonultak fel rendezvényeikre./

A IV. Károly cserkészcsapatra vonatkozó bő dokumentációs anyag (korabeli sajtó, csapatnapló, sok fénykép, stb.) összegyűjtöje Cserba György. A helybeli volt cserkészcsapatok történetét pedig (sajtközzetésen) összeállította dr. Hamvas József, a városi cserkész intézőbizottság t. elnöke.

Dr. Lovas György

JA fényképmelléklet az 1933. évben ábrázolja a cserkészcsapatot. Középen Tóth Mihály kaplán, cserkészparancsnok, bal karja felől Cserba György aki akkor cserkész segédtsízi volt. A fénykép a tulajdonosa!

EGY HÍRES-NEVES BAJAI HARANGÖNTŐ

A harangot, ezt az ősi húzó, bűgő, kongó hangkeltő eszközt már az ókorban használták az alvó istenség felébresztésére, a bajok elhárítására. Egyiptomban harangjáték jelezte Osiris ünnepét. Augustusz császár harangot állíttatott fel Jupiter temploma előtt. A keresztényeknél a hívők összehívására szolgált. Sabinianus pápa elrendelte, hogy minden egyes órát harangütéssel jelezzenek. Európában a történelmi középkortól kezdett elterjedni alkalmazása, és a 8. században jött igazán divatba. Leginkább valamelyik szentről neveztek el. 1169-ben az egyház kotelezővé tette a templonok számára felszentelt harangok használatát. A kultúrtörténeti szempontból más formáját is ismeri.

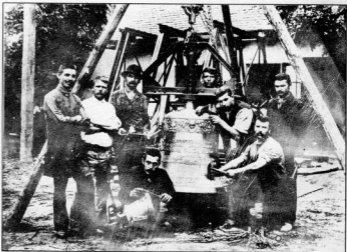
A leghíresebb harangöntő családok a nürnbergiek és az augsburgiak, a 14. századból származtak. Baján is élt egy híres, mind ez ideig az utolsó mester, Bodocsi Sándor. Kiskunhalason született 1862-ben. Városunkban tanulta a szakmát, ezután Budapesten, Svájcban és Münchenben bővítette ismeretét. Megalapította Baján nevezetes harangöntő, fémöntő és toronyórákészítő műhelyét a régi Pesti

úton, a 30 szám alatt — hátul az udvarban —, ahol most a Vas- és Fémipari Szövetkezet központja és egyik telepe van. 1936. március 19-én halt meg szervi szívhibában, 74 éves korában. Nem volt többé haranggyárára, harangöntő mestere Bajának.

A harangöntés módja sok századon át mély titok maradt. Régóta tudjuk, hogy ezt a fordított serleg alakú jeladó eszközt milyen felolvaszott ércvegyületekből öntik. Legújában alumíniumból is. Tudható, miként készül öntőformája, hogy vastag peremét a belülről megütő szív hozza rezgésbe, hangja az ütőhangból és az ehhez társuló zengőhangokból áll, leginkább

tornyokban helyezik el stb. Nem könnyű mesterség. Közmondások is vannak róla: „Ért hozzá, mint hajdú a harangöntéshez”, vagy „Amint öntik a harangot, úgy szól”. Valóban, nem szólnak egyformán.

Bodocsi, Baja egyetlen országos hírű harangöntő művésze a város egyik jellegzetes alakja volt. Munkái messze földön nevezetessé váltak. Érkeztek a megrendelések az ország minden részéből. Évente általában 15—20 darabot öntöttek. Az első világháború előtt ez a szám 35—40 darabra emelkedett. A háború után számuk lecsökkent. Ma is sok hívót hívnak Magyarországon Bodocsi harangjai. Többet

igénybe vettek háborús célokra. Baján például az evangélikus templom számára 1907-ben kettőt készített és 1930-ban ismét kettőt. A bajeszentistváni templom részére 1928-ban kettőt, a kiscsávolyai számára 1929-ben egyet.

Nemrég jártam Szedő István mérnök Szent Antal utca 22. szám alatti műhelyében. Ott láttam a falon egy régi fotográfiát. Harangot, harangöntőket ábrázolt a kiváló minőségű fénykép. Érdeklődésemre Szedő (Szukopa) István, 78 éves géplakatos és autószerelő — a műhely tulajdonosának édesapja — elmesélte, hogy apjától öröklődött a kép. Megtudtam tőle, hogy az ő apja — Szukopa József (1881—1954) —, a Bodocsi-féle gyárban dolgozott, géplakatos volt. Nemcsak az öntésnél, hanem annak mozgásba hozásához szükséges állvány, a szfv, stb. elkészítésénél is dolgozott. Amikor apja, 13 éves korában elvitte a műhelybe, látta, hogy milyen rajzokat,

sablonokat készítettek, hogyan juttatták öntéskor a folyékony fémeket a földbe ázott öntvényformába, hogyan tisztították, miként tapasztották rá a viaszból formált díszítéseket és feliratokat stb. Látta miként csinálják a toronyórák fogaskerekeit. Valóban így volt, mert tudjuk, hogy már 1903 áprilisában egy rendkívüli törvényhatósági bizottsági ülésen a tárgyalat 31 napirendi téma 11. pontja az volt, hogy a toronyórák és a városi székház órájának kezelését, a beadott legkedvezőbb árajánlat eredményeként Bodocsi Sándornak adták ki.

Id. Szedő István Bodocsiról szóló két tréfás történetet is hallott apjától. Az egyik szerint egyszer a zárdából látogatni vitték a tanulókat, hogy lássák a harangöntést. Bodocsi — aki humoros ember volt —, pajkos mosollyal, tapintatlan szókimondással így kezdte a tájékoztatást az elpiruló lányok és a szörnyülködő apucák előtt.

— A lószárnál kezdődik az egész, mert azal keverjük azt az agyagos sarat, amely magva lesz a harangnak... A másik szerint Bodocsi — aki idősebb korára pocakot ereszett —, egyszer véletlenül összeütöközt egy hozzá hasonló bordóhású úrral. Azt mondta hirtelen haragjában, a lobbanékony természetű ismeretlen — marha. Magát türtöztetve, higgadtan, de ölelesen felelt a tréfálkozó hajlamú mester — én meg Bodocsi vagyok.

Bánáti Tibor

A közölt képen az 1901-ben készült „Barbara” nevű harang látható. Mellette balról a harmadik Szukopa József. A reprodukciót Görbe Ferenc készítette.

Lapunk megjelenéséhez nyújtott támogatásukért köszönetet mondunk szponzorainknak!

1. Polgármesteri Hivatal Baja
2. BÁCSHÚS RT.
3. Alsó-Duna völgyi Környezetvédelmi Felügyelőség
4. Bácska Bútoripari Vállalat
5. Bajai Épületasztalos és Faipari Vállalat
6. Bajai Hűtőipari Vállalat
7. BAJAPRESS Kft.

NEM KELL AGGÓDNI, KÓRHÁZBAN IS SEGÍT A PROVIDENCIA

Készletünk ideig alatt kórházaink 60% -át kapja. Ezáltal a bizonyságot megkapóknak akár 100%-a.

Napijait Ön határozza meg.
250-500-1000F/meg.

Család biztonságát minden díjkezelőnk!

A bizonyságot díjkezelőnk a szerződés megkötésénél és egy gyermek bizonyságot. További gyermekek bizonysága esetén kedvezőtlen nem kell fizetni.

A bizonyságot 2 éven belül 150 nappal visszavonhatja.

A közzétételhez indokolt kórház bizonyságot ideiglenesen szűkíti.

Ez a bizonyság kórház bizonyságot anyagi bizonyságot teremt meg.

BAJAI HONPOLGÁR

Független város- és környezetvédő lap
Megjelenik minden hónap első napján

Feladás szerkesztő:
GYULAVÁRI JÓZSEF

A szerkesztőbizottság elnöke:
Bánáti Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Dániel József
Kalocsa Béla
Dr. Lovas György
Nemes Gábor
Dr. Richnovszky Andor
Dr. Solyom Ede
Schmidt Antal

Kiadta az Ortutay ÁMK
és a BAJAPRESS Kft.

Postacím: Baja, Pf.: 25.
Feladás kiadó: Csiba Gyula
Szedés és formaképzés:
BAJAPRESS Kft.
Nyomtatás: BAJAPRESS Kft.